

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
Groblje 3, 1230 Domžale

SPOMINSKE PLOŠČE ČEBELARJEM 2011 -2019

ANDREJ ŠALEHAR

Ljubljana, april 2020.

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta
Oddelek za zootehniko
Groblje 3, 1230 Domžale

SPOMINSKE PLOŠČE ČEBELARJEM 2011 -2019

ZASL. PROF. DR. ANDREJ ŠALEHAR

Ljubljana, april 2020

Spominske plošče čebelarjem, 2011-2019

Avtor in urednik: Andrej Šalehar

Jezikovni pregled: za pravilnost slovenskega jezika odgovarja avtor

Fotografije: Andrej Šalehar, Tatjana Čop, Andrej Peunik, ČZS (Čebelarska zveza Slovenije), Hans Jaklitsch

Financiranje raziskave: Oddelek za zootehniko, Biotehniška fakulteta, Andrej Šalehar

Založnik: Samozaložba, Ljubljana

Leto izdelave: 2020

Vrsta: elektronska publikacija

Spletni naslov:

<http://www.genska-banka.si/wp-content/uploads/2020/05/SPOMINSKE-PLOSCE-CEBELARJEM-21042020.pdf>

Vse pravice so pridržane. Vsebine publikacije se lahko uporablja izključno za svojo osebno, to je nekomercialno rabo. Vsaka druga oblika uporabe vsebin publikacije (kot je npr. kopiranje, reproduciranje, distribuiranje v fizični ali elektronski obliki) v komercialne namene je brez soglasja avtorja prepovedana.

CIP

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

[COBISS.SI-ID=13268995](https://nuk.ub.uni-lj.si/COBISS.SI-ID=13268995)

ISBN 978-961-290-903-1 (pdf)

*To delo posvečam prijatelju
prof. dr. Juriju Poharju (1951 - 2020)*

KAZALO

Izveček.....	7
1. Uvod.....	8
2. Spominska plošča Emilu Rothschtützu na mestni hiši v Višnji Gori	9
2.1. Čebelarji družine Rothschtütz.....	10
2.2. Simpozij: Čebelarji družine Rothschtütz iz Podsmreke pri Višnji Gori – ČZS 17.5.2011.	11
2.3. Predstavitev monografije Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska in odkritje spomske plošče Emilu Rothschtützu – 20. 5. 2011.....	15
2.4. Slikovno gradivo	17
2.4.1. Odkritje in blagoslovitev spomske plošče Emilu Rothschtützu – 20.5.2011.....	17
2.4.2. Iskanje groba Emila Rothschtütza – 23.5.2012.....	18
2.5. Predstavitev monografije Kranjska čebela in čebelarji družine Rothschtütz – knjižnica Ivančna Gorica – 10. 5. 2018.....	19
2.5.1. Slikovno gradivo - Dom kranjske čebele v Višnji Gori – 1.6.2018	21
3. Spominska plošča Gustavu Pircu na rojstni hiši v Škofji Loki	24
3.1. Gustav Pirc.....	25
3.2. Gustav Pirc in slovensko čebelarstvo.....	26
3.3. Slikovno gradivo	27
3.3.1. Odkritje spomske plošče – 21.6.2011	27
3.3.2. Srečanja pri spominski plošči Gustava Pirca	31
3.4. Gustav Pirc med prvimi amaterski fotografi.....	34
4. Spominska plošča Georg-Juriju Jonkeju na hiši Kočevarjev staroselcev v Občicah.....	38
4.1. Predstavitev monografije: Georg/Jurij Jonke (1777-1864), črmošnjiški župnik in kranjski čebelar.....	39
4.3. Predstavitev zbornika v Dolenjskih Toplicah - 13.4.2013	45
4.4. Svečana maša v spomin Georga/Jurija Jonkeja v Črmošnjicah in obisk groba - 1.6.2013	45
4.5. Odkritje in blagoslovitev spomske plošče Juriju Jonkeju - 14.6.2014	45
4.5.1. Nagovor zasl. prof. dr. Andreja Šalehar	45
4.5.2. O odkritju spomske plošče sta poročala Slovenski čebelar in tednik Družina	47
4.6. Slikovno gradivo	49
4.6.1. Nekaj sledi Jurija Jonkeja v Črmošnjicah.....	49
4.6.2. Pokopališče Novi Tabor in Jonkejev grob	50
4.6.3. Sv. maša v Črmošnjicah in obisk groba Jurija Jonka – 1.6.2013.	52
4.6.4. Odkritje spomske plošče Juriju Jonkeju v Občicah - 14.6.2014.....	54
5. Spominska plošča Petru Pavlu Glavarju na kapeli na Lanšprežu	56
5.1. Peter Pavel Glavar in njegov prispevek k slovenskemu čebelarstvu.....	57
* Glavar: Prvi strokovni opis slovenskega čebelarstva – »Odgovor« - 1768.....	57
* Glavar: Pogovor o čebelnih rojih – napisana prva slovenska čebelarska knjiga – 1776	58
* Glavar: Predlog za dvig čebelarstva na Kranjskem – 1781.....	58
* Glavar: Pravila za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu – 1781	59
* Glavar: Čebelarska šola na Lanšprežu – 1781.....	60
5.2. Odkritje spomske plošče Petru Pavlu Glavarju na kapeli na Lanšprežu.....	61
5.3. Slikovno gradivo	62
5.3.1. Glavarjeva knjižnica v Komendi	62
5.3.2. Kapela na Lanšprežu in Glavarjev grob	67

5.3.3. Odkritje in blagoslovitev spominske plošče na kapeli na Lanšprežu – 9.5.2016.	70
6. Spominska plošča Jožefu Jeriču na cerkvi sv. Nikolaja na Gradišču nad Stično	71
6.1. Jožef Jerič in njegov prispevek slovenskemu čebelarstvu	72
6.2. Praznovanje 80 letnice ustanovitve ČD Stična in odkritje spominske plošče Jožefu Jeriču	74
6.3. Slikovno gradivo - odkritje in blagoslov spominske plošče	75
7. Spominska plošča Antonu Janši v slovenščini na vhodu v park Augarten na Dunaju	78
7.1. Anton Janša, prvi učitelj čebelarstva	79
* Anton Janša od rojstva (1734) do odhoda na Dunaj (1766)	79
* Ali je bil Anton Janša na Koroškem pred odhodom na Dunaj?	79
* Ustanovitev prve čebelarske šole na Dunaju, šolski čebelnjak, panji in čebele	79
* Od slikarja (1766–1769) do učitelja čebelarstva (1770)	80
* Anton Janša, učitelj čebelarstva (1770–1773)	80
* Janšev čebelarski nauk	80
* Prva Janševa knjiga Razprava o rojenju čebel (1771)	80
* Rana smrt Antona Janše (13. 9. 1773)	80
* Druga Janševa knjiga Popolni nauk o čebelarstvu (1775)	80
* Ocene in mnenja o Janševih knjigah ter o Janši kot čebelarju pisatelju	81
* Čebelarski patent (1775) in Navodilo za čebelarske mojstre (1775)	81
7.2. Napis na slovenski spominski plošči Antonu Janši na Dunaju.	81
7.3. Spominska plošča v slovenskem jeziku in odkritje - 9.4.2019.	83
7.4. Slikovno gradivo	84
8. Povzetek	87

Izvleček

V letih 2011-2019 so potekale obširne in poglobljene raziskave zgodovine slovenskega čebelarstva. Za posamezne prednike, čebelarji in pospeševalci slovenskega čebelarstva, smo presodili, da je potrebno njihove prispevke zaradi njihove pomembnosti javno predstaviti. Postavili smo šest spominskih plošč: na mestni hiši v Višnji Gori Emilu Rothschützu (2011), na rojstni hiši v Škofji Loki Gustavu Pircu (2011), na hiši Kočvarjev staroselcev v Občicah Georgu/Juriju Jonkeju (2014), na kapeli na Lanšprežu Petru Pavlu Glavarju (2015), na cerkvi sv. Nikolaja na Gradišču nad Stično Jožefu Jeriču (2016) in v parku Augarten na Dunaju Antonu Janši (2019). Predstavljene so posamezne spominske plošče, avtorji napisov, kratko je povzeto delo prednika, ki mu je spominsko obeležje posvečeno in dodano slikovno gradivo. Spominska obeležja pričajo in mimoidoče poučujejo o ljudeh, ki so bili graditelji visoke kulture slovenskega čebelarstva.

Ključne besede: slovensko čebelarstvo, spominske plošče, Emil Rothschütz, Gustav Pirc, Georg/Jurij Jonke, Peter Pavel Glavar, Jožef Jerič, Anton Janša

1. Uvod

Spominske plošče, obeležja, spomeniki in podobne stvaritve poučujejo, spominjajo in opominjajo. Ljudje jih postavljamo, da pričajo o pomembnih dogodkih v preteklosti, da spominjajo na pomembne osebnosti, na njihove razvojne, znanstvene in druge doprinose, na zasluge za obstoj naroda in še bi lahko naštevali. To so gradniki, po naši domovini raztroseni temeljni kamni naše zgodovine, našega naroda.

Že skoraj dvajset let potekajo intenzivne raziskave in iskanja zgodovinskih virov o slovenski živinoreji. V zadnjih desetih letih še posebej na področju slovenskega čebelarstva. Ne bom skrival, da nekatere pomembne osebnosti, ustvarjalce, iz preteklosti, sploh nisem poznal. O njih tudi malo ali pa sploh nič ne pričajo domači in tuji viri. Pogosto je bilo treba orati ledino in v knjižnicah, muzejih, arhivih ter antikvariatih ali celo na boljših sejnih poiskati izhodiščna gradiva. To je bilo resnično zahtevno delo. Dandanes, ko je že veliko starih knjig in revij digitaliziranih, je veliko lažje, ker je pogosto dovoljena tudi neposredna dostopnost. Z dobro tehnologijo iskanja je mogoče sorazmerno hitro najti številne informacije. Tudi take, ki bi bile pri prejšnjih načinih dela zelo verjetno prezrte. Ker pa digitalizacija starih gradiv in v zadnjem času tudi arhivskih listin še ni končana, bo treba pogosto z novimi iskanji preverjati že na videz zaključene študije, morda se bo še kaj novega odkrilo. Pomembno je, da so digitalizirane vse čebelarske revije (Slovenska čebela, Die Krainer Biene, Slovenski čebelar in sadjerejec, Imkers Rundschau in Slovenski čebelar), ki so izhajale ali pa še izhajajo v Sloveniji. Digitalizirane so tudi nekatere slovenske čebelarske knjige.

Pri raziskavah zgodovine slovenskega čebelarstva smo raziskovali: najprej čebelarje družine Rothschild in napisali monografijo *Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska*. Sledile so raziskave dela Gustava Pirca, tajnika Kranjske kmetijske družbe in pobudnika ponovne ustanovitve slovenskega čebelarskega društva ter izdajanja revije *Slovenski čebelar*, Georga/Jurija Jonkeja, črmošnjiškega župnika in kranjskega čebelarja, Petra Pavla Glavarja, lanpreškega gospoda in znamenitega čebelarja, Jožefa Jeriča, enega od predlagateljev ustanovitve in pozneje tudi vodenja kranjskega društva za umno čebelarstvo ter urednika prve slovenske čebelarske revije *Slovenska čebela* in ne nazadnje Antona Janše, prvega učitelja čebelarstva. Vsaka raziskava je ob zaključku skozi monografije, ki so predstavljene v naslednjih poglavjih, pričala o delu in prispevkih posameznega umnega čebelarja ali pospeševalca čebelarstva. Avtorji teh raziskav, ki so bili običajno tudi pisci monografij, smo se skupaj odločali o predlogih, da se delo posameznega prednika javno predstavi, da se odkrijejo spominske plošče.

Na vsaki spominski plošči ima napis osrednji pomen. Naj bo poudarjeno, da je priprava napisa na spominskih ploščah zahtevna in odgovorna naloga, ki ga mora skupaj napisati več dobrih poznavalcev dela in življenja prednika, ki mu je spominska plošča posvečena. Nikoli ga ne sme pripraviti le eden posameznik. Pri tem je tudi vedno omejujoč dejavnik prostor. Besedila so običajno vklesana, kar samo povečuje zahtevnost priprave napisa. Na skromno odmerjenem prostoru je pogosto potrebno pretehtati vsako črko in izbrati ter zapisati samo najpomembnejše.

V letih 2011-2019 je bilo kranjskim čebelarjem in pospeševalcem slovenskega čebelarstva postavljenih in odkritih šest spominskih plošč. Vsako odkritje so spremljale prigodne proslave, ki so jih s slavnostnimi nagovori počastili imenitni predstavniki slovenske znanosti ali politike. V spomin na te dogodke je napisano to delo, ki najprej predstavi vsako spominsko ploščo, avtorje napisov, kratko povzema delo prednika, ki mu je spominsko obeležje posvečeno in na koncu je dodano slikovno gradivo. Spominska obeležja pričajo in mimoidoče poučujejo o ljudeh, ki so bili graditelji visoke kulture slovenskega čebelarstva.

2. Spominska plošča Emilu Rothschützu na mestni hiši v Višnji Gori

Odkritje 20.5. 2011.

Spominska plošča in kip: Emil Rothschütz/Rožič/Ravenegg na mestni hiši v Višnji Gori
(foto: Andrej Šalehar)

Napise na spominski plošči sta pripravila zasl. prof. dr. Andrej Šalehar in Janez Gregori, prof. biol.; kip pa je priskrbel Anton Koželj.

2.1. Čebelarji družine Rothschütz

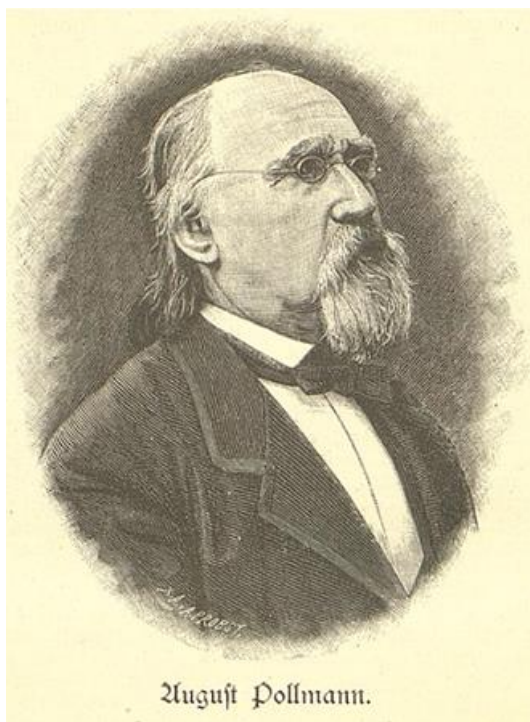
»Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska« je zapisal dr. Philipp Roschütz leta 1857 v svojem članku *Aus Unterkrain* (iz *Dolenjske*), s katerim je takratno čebelarstvo javnost v strokovni publikaciji *Die Bienenzeitung* seznanil s čebelarjenjem na Kranjskem in še posebej z našo kranjsko čebelo, ki je bila zapisana v nemškem jeziku kot *Die krainische Biene*. To je bil prvi korak čebelarjev družine Rothschütz v slovensko čebelarstvo.

Dr. Roschütz je na koncu sestavka ponudil tujim čebelarjem, da lahko pri njemu dobijo kranjske čebele v preskus. To so številni, predvsem nemški čebelarji, tudi izkoristili. Kranjska čebela je bila v naslednjih letih predmet številnih preskusov. V strokovnem čtivu so iz tistega časa številne objave (skupaj 165) s podatki o preskusih kranjske čebele v raznih deželah Evrope. Številni čebelarji po svetu so tako spoznali in potrdili, da prinašajo naše kranjske čebele številne dobre lastnosti: mirnost, pridnost, krotkost, zgodnjo in pogosto rojivost, donosnost ter pepelnato sivo obarvanost. Posebej dobro je kranjsko čebelo poznal baron Emil Rothschütz (sin dr. Philippa Roschütza), ki je bil zelo razgledan in izobražen na področju čebelarstva. Znanje mu je omogočalo, da je napisal o kranjski čebeli številne in poglobljene strokovne članke ter tako odločilno prispeval k njeni vsestranski prepoznavnosti. Je posebno zaslužen za širjenje kranjske čebele in za čebelarjenje z njo. Na gradu Podsmreka je imel velik čebelnjak in delavnico za izdelavo čebelarstva opreme in orodja. V letu 1868 je ustanovil tako imenovani *Krainer Handelsbienenstand* (*kranjski trgovski čebelnjak*), s katerim je odprl pot kranjski čebeli v Evropo in drugam po svetu. Vsa pozornost je bila usmerjena na našo domačo kranjsko čebelo in njeno čistost. To je nedvomno preprečilo večji pohod italijanske čebele v naših krajih. Tako je tudi neposredno prispeval k njenemu priznanju. Posebno vlogo je pri priznanju kranjske čebele je takrat odigral tudi docent za čebelarstvo na kmetijski akademiji v Popelsdorfu dr. August Pollmann, s katerim je sodeloval Emil Rothschütz. Posredoval mu je kranjske čebele in tako prispeval k vpisu kranjske čebele v sistematiko medonosne čebele (1879). Dr. Pollmann je že v svoji prvi knjigi leta 1875 zapisal za kranjsko čebelo takratno znanstveno poimenovanje *Apis mellifica carnica* in v drugi knjigi leta 1879 v obširnem poglavju zbral opise kranjske čebele. Tako je bila kranjska čebela dokončno priznana in našla je kot samostojna podvrsta svoje mesto v sistematiki medonosne čebele, kar potrjuje tudi njeno sedanje znanstveno poimenovanje: *Apis mellifera carnica*, Pollmann 1879. Njena tipska lokaliteta je Kranjska, torej zdajšnja Slovenija.

Še druge zasluge ima Emil Rothschütz za slovensko čebelarstvo. Skupaj z duhovnikom Jožefom Jeričem in s posestnikom ter odvetnikom dr. Razlagom je dal pobudo ter tudi soustanovil (1873) Kranjsko društvo za umno čebelarstvo, ki mu je predsedoval v letih 1873–1875. Z ustanovitvijo društva sta pričeli izhajati reviji *Slovenska čebela* (1873–1882) in *Die Krainer Biene* (1873–1875). Izdelal je predlog in program za čebelarstvo šolo na gradu Podsmreka pri Višnji Gori (1873, 1874), kar pa ni uspelo. Sodeloval je s tujimi strokovnjaki na področju čebelarstva. In ne nazadnje, v Podsmreki pri Višnji Gori je bil že leta 1868 narejen prvi listovni panj na svetu. In še bi lahko naštevali.

Čebelarji družine Rothschütz imajo tudi pomembno publicistično dejavnost na področju čebelarstva. Dokazano so bili pri tem dejavni vsaj štirje družinski člani: Philip (oče Emila; častni doktor), Emil, Philip (sin Emila), in Antonija (žena Emila). Člani družine uporabljajo različne priimke: Roschütz, Rothschütz, Ravenegg, Rožič, Rothšic, R..... V bibliografijo je uvrščeno 21 monografij in tiskov (skupaj s ponatisi) in 171 objav v periodičnih publikacijah. Odkrita so bila tudi malo poznana dela (*Berichte über Krainer Biene ... - Poročila o kranjski čebeli*), predvsem pa izdajanje strokovne čebelarstva revije *Imkers Rundschau*, *Fachblatt für Bienenzucht* (Čebelarški razgledi. Strokovni list za čebelarjenje). Po bibliografskih podatkih na ohranjenih prodajnih katalogih *Krainer Handelsbienenstand* sodimo, da so jih čebelarji družine Rothschütz izdajali po letu 1866 vsako leto. Do sedaj smo jih našli le pet. Opozoriti je treba na prvo objavo o kranjski čebeli leta 1857 v članku *Aus Unterkrain* v *Bienenzeitung* in monografije pod skupnim imenom *Baron Rothschütz' Illustrierter Bienenzuchtbetrieb*, ki so izšle v letih 1875, v ponatisu z dopolnitvami v letih 1892 - 1894 in 1902 – 1903. Dodana je tudi študija *Die Krainer Biene und ihre Zucht*. Sodeč po oglasih so čebelarji Rothschütz, izdajali v samozaložbi ob koncu leta (verjetno leta 1892 in 1893 (?)) posebno brošuro z naslovom *Imkers Rundschau*. Do sedaj še ni bil najden nobeden izvod te brošure.

Zasluge članov družine Rothschütz so strokovna, publicistična in vsestranska popularizacija kranjske čebele ter posredovanje genskega materiala. Najzaslužnejši je **EMIL ROTHSCHÜTZ**, ki bi ga lahko imenovali tudi **OČE KRANJSKE ČEBELE**. Čebelarjem družine Rothschütz gre zasluga, da smo imeli v drugi polovici devetnajstega stoletja drugo zlato dobo slovenskega čebelarstva.

1
2

2.2. Simpozij: Čebelarji družine Rothschütz iz Podsmreke pri Višnji Gori – ČZS 17.5.2011³.

¹ Deutsche illustrierte Bienenzeitung, Fünfter Jahrgang. Heft 10, 1888, Juni — Juli, S. 296

² Wiener Landw. Zeitung, 32(1882)14, S.189

³ Šalehar Andrej. Simpozij: Čebelarji družine Rothschütz iz Podsmreke pri Višnji Gori. CXIII(2011)7-8, str. 250-251, Slovenski čebelar

Torek, 17. maj 2011, ob 9. uri, na sedežu ČZS na Brdu pri Lukovici:
Simpozij »Čebelarji družine Rothschild iz Podsmreke pri Višnji Gori«

- 9.00–9.20: Odprtje simpozija in pozdravne besede (Boštjan Noč).
- 9.25–9.50: Janez GREGORI – Čebelarji družine Rothschild in Kranjski trgovski čebelnjak.
- 9.50–10.15: prof. dr. Andrej ŠALEHAR – Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska.
- 10.15–10.40: Franc ŠMIG – Ustanovitev Kranjskega društva za umno čebelarstvo leta 1873.
- 10.40–11.00: Odmor.
- 11.00–11.20: Anton KOŽELJ, prof. dr. Andrej ŠALEHAR – Po sledih zapuščine čebelarjev družine Rothschild.
- 11.20–11.50: Razprava.
- 11.50–12.00: Sklepi in sklenitev simpozija.
- 13.00–14.00: Novinarska konferenca.

Simpozij: Čebelarji družine Rothschütz iz Podsmreke pri Višnji Gori

V čebelarskem centru na Brdu pri Lukovici je bil 17. maja 2011 simpozij z naslovom »Čebelarji družine Rothschütz iz Podsmreke pri Višnji Gori«, v okviru katerega je bil predstavljen tudi zbornik »Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska«. Avtorji zbornika – zaslužni prof. dr. Andrej Šalehar, g. Janez Gregori, g. Franc Šivic, g. Anton Koželj in g. Pavel Groznik – so predstavili svoje prispevke ter jih na koncu strnili v nekaj sklepnih točk simpozija.

Sklepi simpozija: Čebelarji družine Rothschütz iz Podsmreke pri Višnji Gori

Čebelarji družine Rothschütz – Roschütz

V 19. stoletju in na prelomu tega stoletja v 20. stoletje je imela na čebelarskem področju na Kranjskem vodilno vlogo družina Rothschütz iz Podsmreke pri Višnji Gori. Zasluge članov te družine sta predvsem strokovna in vsestranska popularizacija kranjske čebele ter posredovanje genskega materiala, na podlagi katerega je bila naša čebela prepoznana kot samostojna podvrsta *Apis mellifera carnica*. Njena tipiska lokaliteta je Kranjska, torej zdajšnja Slovenija.

Predstavljeni so vsi člani družine, ki so po zdajšnjem vedenju imeli kakšen koli stik s čebelarstvom. Začetnik čebelarstva je bil dr. Filip (Philipp) Roschütz (Rothschütz), njegovo delo pa je nadaljeval njegov sin Emil, najpomembnejši član družine. Predstavljena je pestra dejavnost posameznih članov družine, katere temelj je bilo družinsko podjetje Kranjski trgovski čebelnjak. To so bili začetki trgovine s kranjskimi čebelami v večjem obsegu na Kranjskem.

Kranjski trgovski čebelnjak družine Rothschütz

Velikemu razvoju čebelarstva na Kranjskem v 18. stoletju je zaradi uveljavitve sladkorja, ki je veliko cenejši od medu, sledilo nazadovanje, saj je to vplivalo na donosnost čebelarjenja. Čebelarstvo se je znova razmahnilo v drugi polovici 19. stoletja, ko se je začela trgovina s kranjskimi čebelami, pospeševali pa so jo tudi čebelarski sejmi. Emil Rothschütz, izjemen čebelarski strokovnjak in pisec, je leta 1868 v Podsmreki pri Višnji Gori ustanovil podjetje Kranjski trgovski čebelnjak in začel prvi na Kranjskem na veliko trgovati s kranjsko čebelo in čebelarskimi potrebščinami. Njegovemu zgledu so sledili številni drugi čebelarji in trgovci. Opisane so okoliščine nastanka podjetja, njegovo delovanje in propad. Podrobneje je opisan tudi eden izmed prodajnih katalogov.

Ustanovitev Kranjskega društva za umno čebelarstvo leta 1873

V drugi polovici 19. stoletja je v glavah nekaterih vodilnih čebelarjev na Slovenskem dozorela ideja o ustanovitvi čebelarske organizacije, katere poglavitni namen je bil izobraževati in usposabljaliti svoje člane. To je bil čas velikega napredka na vseh področjih človekove dejavnosti in seveda tudi v čebelarstvu. Kranjska čebela, ki je po zaslugi članov družine Rothschütz zaradi svojih odličnih lastnosti najprej zaslovela zlasti v Srednji Evropi, pozneje pa tudi drugod po svetu, je omogočila pravi razcvet trgovine s čebeljimi družinami in maticami. Pomembno sredstvo za obveščanje članstva leta 1873 ustanovljene čebelarske organizacije, poimenovane Kranjsko društvo za umno čebelarstvo, sta bili glasili Slovenska čebela in njena nemška vzporednica Die Krainer Biene, ki sta začeli izhajati istega leta.

Kranjska čebela med leti 1857 in 1879 in čebelarji družine Rothschütz

Scopoli (1770) je v svojem delu »Dissertatio de Apibus« (Razprava o čebelah) našo čebelo poimenoval »Apes carniolicae« (kranjske čebele). Razi-skava dogajanj s kranjsko čebelo od nemškega poimenovanja »Die krainische Biene« (leta 1857) do priznanja (leta 1879), je potrdila, da je članek »Aus Unterkrain«, ki ga je napisal dr. Roschütz iz Nove vasi pri Radečah in je bil objavljen v glasilu Bienen-Zeitung leta 1857, začetek številnih objav (skupaj 165) s podatki o njenih preizkusih v različnih evropskih državah. Številni so bili tudi mnenja, da so kranjske čebele pravzaprav italijanske. Po morfoloških lastnostih bi jim morda v nekaterih primerih lahko celo delno pritrtili, ker sta se populaciji kranjske in italijanske čebele mešali tudi tedaj. Vendar so imele kranjske čebele še številne druge lastnosti, kot so mirnost, pridnost, krotkost, zgodnja in pogosta rojivost ter donosnost, to pa so kmalu spoznali in potrdili številni tuji čebelarji. Za širitev kranjske čebele je posebno zaslužen Emil Rothschütz (sin dr. Roschütza), ki je na gradu Podsmreka pri Višnji Gori leta 1868 ustanovil Krainer Handelsbienestand (Kranjski trgovski čebelnjak). Znanstveno ime *Apis mellifica carnica* je zapisano leta 1875 v prvi knjigi dr. A. Pollmanna, ki jo je še obširneje predstavil v svoji drugi knjigi leta 1879. Takrat je bila kranjska čebela dokončno priznana, njeno veljavno znanstveno ime pa je *Apis mellifera carnica*, Pollmann 1879.

Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht (Čebelarški razgledi, strokovni list za čebelarjenje)

Družina čebelarjev Rothschütz je z urejanjem in izdajanjem revije Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht (Čebelarški razgledi, strokovni list za čebelarjenje) od leta 1890 do 1893(1-6) zapolnila praznino, ki je v slovenskem čebelarstvu nastala po prenehanju izhajanja revije Slovenski čebelar in sadjerejec (1889). Revija je izhajala v samozaložbi na stroške podjetja Krainer Handelsbienenstand (Kranjski trgovski čebelnjak), katerega sedež je bil na gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Res da je revija pisana v nemškem jeziku, a je že s tem, da je izhajala v Višnji Gori, veliko prispevala k potrditvi in poznavanju naše kranjske čebele. Podlago za izdajanje pa moramo iskati tudi v čebelarstvu, ki ga je imela družina čebelarjev Rothschütz in katerega dokaz je tudi še za zdajšnji čas moderna usmeritev programa revije v trajnostno čebelarjenje.

Prispevki k bibliografiji: Čebelarji družine Roschütz (Rothschütz, Ravenegg, Rožič, R. ...)

Čebelarji družine Rothschütz imajo pionirsko vlogo pri poimenovanju, uveljavitvi in priznanju kranjske čebele. Pri tem je bila zelo pomembna njihova publicistična dejavnost. Dokazano so bili pri tem dejavni zlasti Philip (Emilov oče; častni doktor), Emil, Philip (Emilov sin), Antonija (Emilova žena) in drugi. Pri številnih objavah so zapisane le inicialke: »R.«, »B. R.«, »R. E.«, »R. Ph.« in druge. Nastopajo pod različnimi priimki – Roschütz, Rothschütz, Ravenegg, Rožič, Rothšic, R. ... V bibliografijo je uvrščenih 20 monografij in tiskov (skupaj s ponatisi) in 171 objav v periodičnih publikacijah. Odkrita so bila tudi malo znana dela (Berichte über kraner Biene ... – Poročila o kranjski čebeli ...) in še posebej izdajanje strokovne čebelarje revije Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht (Čebelarški razgledi, strokovni list za čebelarjenje). Veliko njihovih del in objav je izšlo v samozaložbi na stroške njihovega podjetja Krainer Handelsbienenstand (Kranjski trgovski čebelnjak), katerega sedež je bil na gradu Podsmreka pri Višnji Gori.

Foto: MB

belnjak), katerega sedež je bil na gradu Podsmreka pri Višnji Gori.

Po sledeh zapuščine čebelarjev družine Rothschütz

Opisana je ohranjena zapuščina čebelarjev družine Rothschütz. Predsednik Slovenskega čebelarstva Josip Verbič je, kot lahko preberemo v njegovem poročilu s seje, 2. decembra 1932, za društveno knjižnico pridobil 98 strokovnih knjig, od tega 56 knjig iz nekdanje Rothschützeve knjižnice v Podsmreki pri Višnji Gori. Knjige, ki so jih napisali in izdali, so posamič na knjižnih policah štirih slovenskih knjižnic. Posamezne hranijo tudi v osmih knjižnicah v Evropi in v štirih v ZDA. Ohranjenih je pet prodajnih katalogov, revija Imkers Rundschau, poročilo o kranjski čebeli iz leta 1868, revija Die Krainer Biene in predstavljen je Rothschützov listovni panj iz leta 1868. Pri potomcih Janeza Zupančiča so iz zapuščine čebelarjev družine Rothschütz shranjeni čebelji panji, čebelarjeva orodja in strešne zastavice. V čebelarški zbirki čebelarja Antona Koželja je kliše slike s podpisom Emila Rothschütza, Bestelungsbuch (Dostavna knjiga), Arbeiter – Lohnbuch (Delavci – mezdna knjiga), štirje prodajni katalogi Petra Majdiča, dva tovorna lista in dopisnici ter več klišejev s čebelarjevim orodjem.

Zaslужni prof. dr. Andrej Šalehar

2.3. Predstavitev monografije *Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska* in odkritje spominske plošče Emilu Rothschützu – 20. 5. 2011.

V mestni hiši v Višnji gori je bilo 20. maja 2011 strokovno srečanje ob javni predstavitvi monografije *Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska*. Javno predstavitev je vodil urednik Janez Gregori, posamezni avtorji pa smo predstavili svoje prispevke.

Naslovnica

(<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-WVXAJVHP>)

Po javni predstavitvi je bilo slavnostno odkritje in blagoslovitev spominske plošče Emilu Rothschützu. V imenu ČZS se je na slovesnosti v kratkem pozdravnem govoru tedanji podpredsednik g. Franc Šivic zahvalil vsem, ki so prispevali in sodelovali pri pripravi in izdaji strokovne monografije o čebelarjih družine Rothschütz ter njihovo delo počastili s spominsko ploščo in kipom najzaslužnejšemu med njimi Emilu Rothschützu. Slavnostni govornik je bil dekan Biotehniške fakultete, Univerze v Ljubljani gospod prof. dr. Mihael J. Toman. Njegov govor je objavil kot Uvodnik Slovenski čebelar (CXIII(2011)7/8) - <https://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-7J5WIPLP>.

Poudaril je:

- Zato se danes z veseljem in ponosom spominjamo velikega moža, barona Emila Rothschütza, ki je v svoje življenje postavil čebelo in sobivanje človeka z njo. Bil je ambasador in idejni oče kranjske čebele. Sporoča nam, da le spoštljiv odnos do živega, do narave in okolja zagotavlja biotsko pestrost.

- Dandanes se s ponosom oziramo v preteklost in se spominjamo barona Rothschütza, ki je najprej zaslužen za ime kranjska čebela, potem pa tudi za to, da jo je ponesel v Evropo in v svet, in to dobesedno kot živ organizem in v pisani besedi, ki se je širila, in z njo tudi znanje o naši deželi. Ne samo on, tudi drugi člani rodbine imajo veliko vlogo pri uveljavljanju naše čebele. Bil je svetovljan, ki je čutil evropsko, vendar je bil na neki način tudi razočaran nad evropskimi čebelarji in strokovnjaki, ki so sprva zavračali misel, da bi lahko nekje na Kranjskem imeli neko prav posebno čebelo z odličnimi lastnostmi. Le kaj si predstavljajo v tistih krajih! Kako podobno zdajšnji situaciji. Je pa pomembna razlika: baron Rothschütz se je znal postaviti za Kranjsko, za našo stvar in tako čebelo kot našo deželo z zapisi in številnimi članki v uglednih čebelarskih revijah, ki ostanejo za vedno, postavil na evropski zemljevid.

- Dogodki, kot je današnji, so tudi idealna priložnost, da trezno razmišljamo o svojem početju, o početju vsakega izmed nas. Priznajmo najprej svoje napake in potem vrzimo kamen na grešnika, tudi če smo prepričani, da prav on ubija naše čebele. Dokler se bomo spraševali le to, kaj morata storiti država in oblast, rezultata ne bo, čeprav je dolžnost države, da izobražuje, vzgaja, kontrolira in kaznuje. Naša družba pa je še daleč od tega spoznanja, saj smo družba, v kateri so pravila kršena vseppek. Kurativne akcije imajo majhen učinek, rešitev je absolutno le preventiva – izločiti čim več nevarnih snovi iz rabe. Po mojem globokem prepričanju moramo vsi skupaj oblikovati nov miselni vzorec, dojeti potrebo po spoštovanju Narave in okolja, vseh živih bitij in ne živeti po načelu kršenja predpisov in naravnih zakonov za vsako ceno. Ne obnašajmo se kot gospodarji tega sveta. Baron Rothschütz je bil gotovo mož, ki nam lahko veliko pove tudi dandanes.

2.4. Slikovno gradivo (foto Andrej Šalehar)

2.4.1. Odkritje in blagoslovitev spominske plošče Emilu Rothschtzu – 20.5.2011.

Mestna hiša v Višnji Gori

Avtorji monografije

Kulturni program

Blagoslovitev spominske plošče

Pater Avguštin

Grad Podsmreka – 22.5.2010.

2.4.2. Iskanje groba Emila Rothschütza – 23.5.2012.

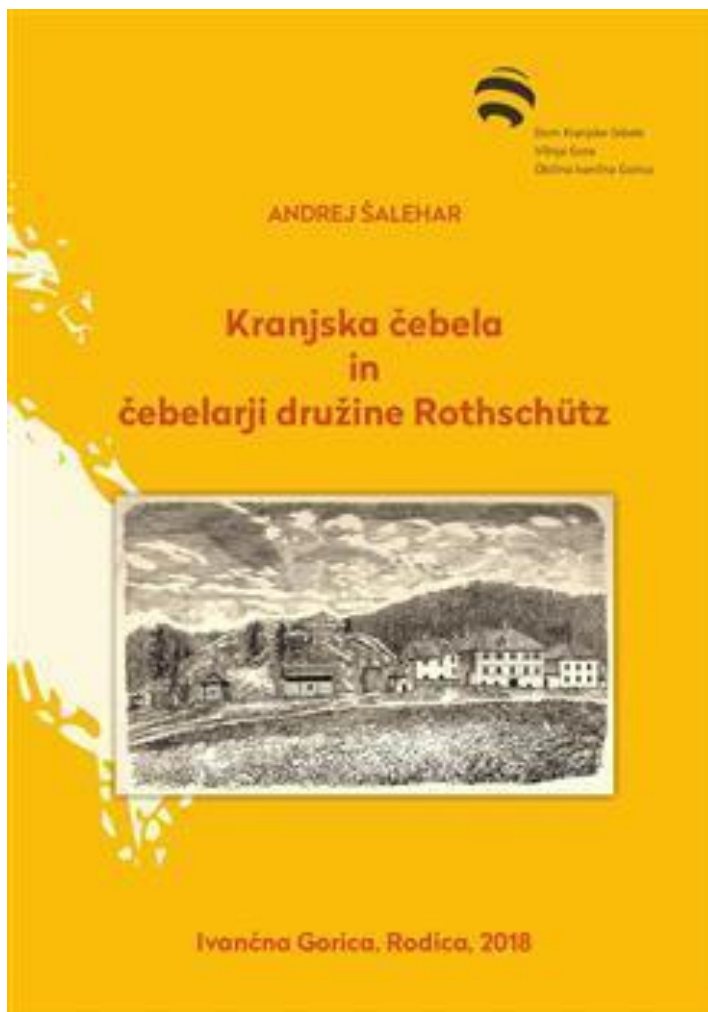

Pred mestno hišo v Višnji Gori

Iskanje groba Emila Rothschütza (?)

2.5. Predstavitev monografije Kranjska čebela in čebelarji družine Rothschütz – knjižnica Ivančna Gorica – 10. 5. 2018

Naslovnica

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-4QZV7OES>

Najpomembnejši prispevki družine čebelarjev Rothschütz v slovenskem čebelarstvu in še posebej za priznanje, širjenje ter vpis kranjske čebele v sistematiko medonosne čebele, so urejeni kronološko naslednji:

1856 (dr. Philip Rothschütz)

Nakup gradiča Nova vas pri Radečah; čebelnjak s kranjskimi čebelami.

1857–1858 (dr. Philip Rothschütz)

Prvi opis in poimenovanje kranjske čebele v sestavku Aus Unterkrain (Z Dolenjske) v Bienen-Zeitung in prvi izvozi kranjske čebele.

1859–1865 (Emil Rothschütz)

Nova vas pri Radečah; izvozi in širjenje kranjske čebele.

1865 (Emil Rothschütz)

Leta 1865 je Emil Rothschütz izvoljen za rednega člana Kranjske kmetijske družbe; sodelovanje in delo na področju čebelarstva; zastopanje družbe na čebelarskih srečanjih in shodih (tudi Salzburg 1872).

1866–1867 (Emil Rothschütz)

Preselitev na grad Podsmreka pri Višnji Gori (1866); izvozi in širjenje kranjske čebele.

1868–1909 (Emil Rothschütz)

Prvi Kranjski trgovski čebelnjak (1868) – gojenje in nakupi kranjskih čebel, delavnice za čebelarsko opremo, listovni panj, prodaja in širjenje kranjske čebele ter čebelarskega orodja in opreme; sodelovanja na razstavah čebel in čebelarske opreme (med drugim svetovni razstavi Paris (1878) in Dunaj (1873)).

1873 (Emil Rothschütz, Jožef Jerič in dr. Razlag)

Ustanovitev kranjskega društva za umno čebelarstvo (1873), prvo predsednikovanje (Emil Rothschütz) do leta 1875; reviji Slovenska čebela (1873 – 1882) in Die Krainer Biene (1873–1875).

1873, 1874 (Emil Rothschütz)

Predlog in program za čebelarsko šolo (Bienenzuchtschule) na gradu Podsmreka pri Višnji Gori (1873....).

1873–1875 (Emil Rothschütz)

Urejevanje revije Die Krainer Biene (1873–1875).

1879 (Emil Rothschütz, dr. Pollmann)

Sodelovanje Emila Rothschütza z dr. Pollmannom in vpis kranjske čebele v sistematiko medonosne čebele.

1890–1893(1-6) (družina Rothschütz)

Izdajanje revije Imkers Rundschau.

1857–1909 (prispevki k bibliografiji - družina Roschütz)

1. Publicistična dejavnost: Monografije povezane pod naslovom »Rothschütz' Illustrierter Bienenzuchtsbetrieb (prevod: Rothschützov ilustrirani čebelarski obrat)«. Eni je dodana obsežna študija »Die Krainer Biene und ihre Zucht (Kranjska čebela in njena reja)«. Monografija iz leta 1902: »Br. Rothschütz' Die Volks und Mobilzucht der krainer Biene in der Heimat (Ljudsko in prevozno čebelarjenje s kranjsko čebelo v domovini).«
2. Samostojne publikacije »Berichte über die Krainer Biene (prevod: Poročila o kranjski čebeli)«, ki so izhajale v letih 1868–1870.
3. Sodelovanje pri izdajanju serijskih publikacij: Die Krainer Biene (1873–1875) in Slovenska čebela (1873–1882) – v času, ko je bil Emil Rothschütz prvi predsednik slovenskega čebelarskega društva; urejeval je Die Krainer Biene).
4. Samostojno izdajanje in urejevanje strokovne serijske publikacije »Imkers Rundschau, Fachblatt für Bienenzucht (prevod: Čebelarski razgledi. Strokovni list za čebelarjenje)« v letih 1890–1893(1–6) – založba: Krainer Handelsbienenstand zu Weixelburg (prevod: Kranjski trgovski čebelnjak v Višnji gori).

Čebelarji družine Rothschütz, ki so bili tudi umni kmetovalci (Rothschützova sorta krompirja), imajo pionirsko vlogo pri poimenovanju, uveljavitvi, širjenju in priznanju kranjske čebele. So začetniki trgovine s kranjsko čebelo in tako so neposredno vplivali na ohranjanje njene čistosti. Njihova zasluga je v strokovni in vsestranski

popularizaciji kranjske čebele ter posredovanje genskega materiala, na podlagi katerega je bila naša čebela prepoznana in vpisana v zoološko sistematiko medonosne čebele kot samostojna podvrsta *Apis mellifera carnica*, Polmann 1879. Njena tipska lokaliteta je Kranjska, torej zdajšnja Slovenija. Najzaslužnejši je **EMIL ROTHSCHÜTZ**, ki bi ga lahko imenovali tudi **OČE KRANJSKE ČEBELE**.

2.5.1. Slikovno gradivo - Dom kranjske čebele v Višnji Gori – 1.6.2018
(foto Andrej Šalehar)

Skulptura kranjske čebele pred domom kranjske čebele v Višnji Gori

Učni čebelnjak v Višnji Gori

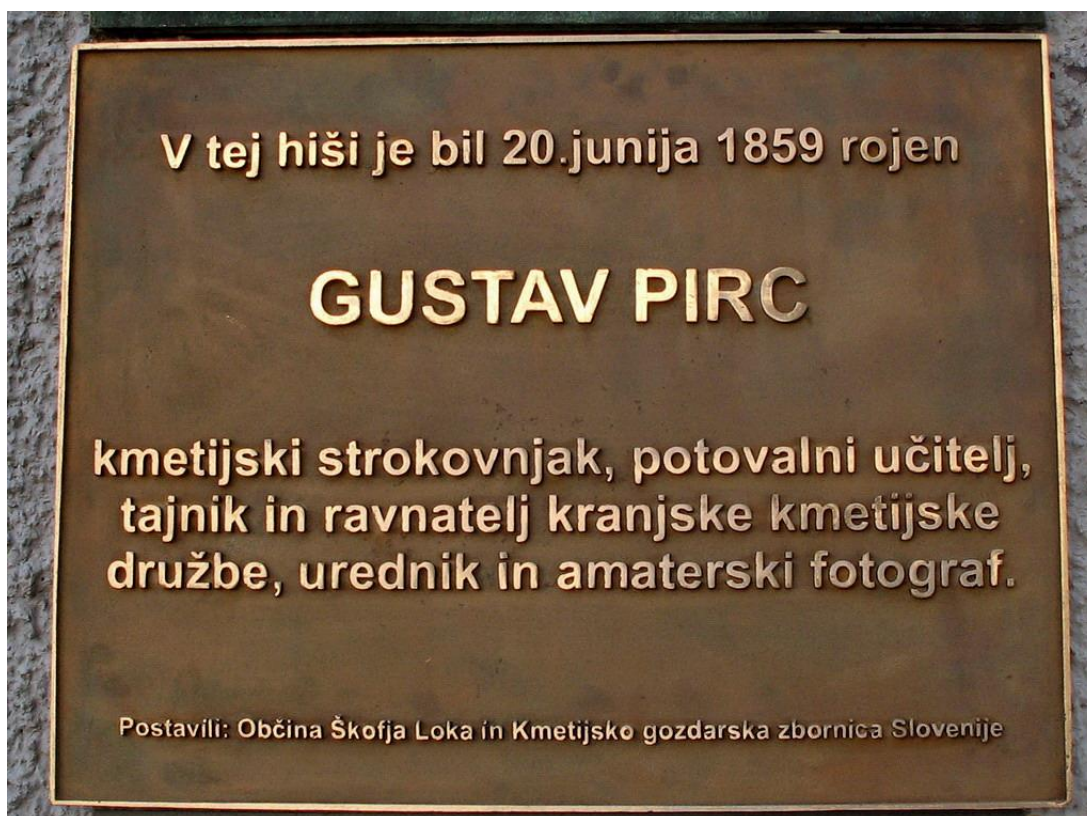

Grob (?) Emila Rothschütza na pokopališču v Višnji Gori

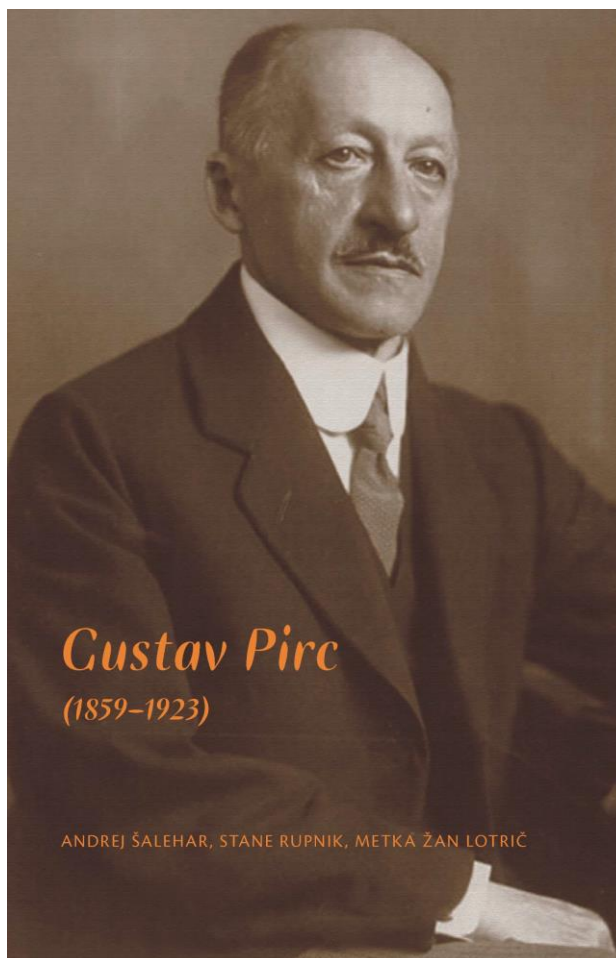
Grad Podsmreka pri Višnji Gori – junij 2018

3. Spominska plošča Gustavu Pircu na rojstni hiši v Škofji Loki
Odkritje 21.6.2011.

Spominska plošča na rojstni hiši Gustava Pirca v Škofji Loki (foto Andrej Šalehar)
Tekst na spominski plošči: zasl. prof. dr. Andrej Šalehar, Stane Rupnik, univ. dipl. ing. agr. in dr. Metka Žan

3.1. Gustav Pirc

Naslovnica

(<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-WVXQRMZR>)

Gustav Pirc je rojen leta 1859 v Škofji Loki. V štiridesetletnem obdobju od 1883 do 1923 je imel v takratnem kranjskem gospodarstvu, kmetijstvu in politiki pomembno vlogo kot potujoči učitelj kmetijstva (1884 – 1914), tajnik (1884 - 1894) in ravnatelj (1894 - 1917), generalni ravnatelj (1917-1919) c. kr. Kranjske kmetijske družbe in predsednik (1921 – 1923) Kmetijske družbe za Slovenijo. Pod njegovim vodstvom se je delovanje kmetijske družbe bistveno spremenilo, ker je prešla v roke kmetov in število članov se je močno povečalo - leta 1884 je štela družba 450 članov in l. 1912 10.000 članov. V članarino je bilo vključeno tudi prejemanje revije Kmetovalec. Pirc ga je urejeval od leta 1884 do devete številke leta 1917. Tako je močno prispeval k širjenju kmetijskega znanja in k uveljavitvi slovenskega jezika.

Gustav Pirc je zelo zaslužen za razvoj in napredek kranjskega kmetijstva in živinoreje. V njegovih številnih objavah, predavanjih, pri urednikovanju in delu na kranjski kmetijski družbi zrcali njegovo strokovno znanje in kritičnost. Nikoli ni pristajal na neznanje, ampak je vedno v ospredje postavljal in zahteval kmetijsko znanje in kmetijski pouk. Vedno se je postavil v bran kmetijstvu in še posebej živinoreje, ki je bila v njegovem času najpomembnejša kmetijska dejavnost na Kranjskem. V »Pirčevi dobi«, ki jo štejemo od l. 1884 do l. 1923, je dosegla Kmetijska družba svoj pravi pomen ter se posvetila edino pospeševanju kmetijstva in izboljšanju gospodarskega stanja našega kmeta. Šele sedaj je prišel naš kmet do veljave in to je doba kmetijskega preporoda na Kranjskem.

Gustav Pirc je tudi amaterski fotograf. Do sedaj je odkritih osem njegovih fotografij. Aljažev stolp na Triglavu je fotografiral že leta 1895, v letu postavitve. Njegova prva do sedaj najdena fotografija je iz leta 1890 o obdarovanju konj v Št. Jerneju in je strokovno zelo zanimiva. Verjetno je to najstarejša fotografija v slovenski živinoreji in skupaj z ostalimi fotografijami predstavlja neprecenljiv dokument.

Gustav Pirc je veliko pisal. Nikoli ne bo mogoče sestaviti njegovo popolno bibliografijo, ker po takratni navadi žal pri številnih člankih ni napisan avtor. Njegovo razumevanje potreb slovenskega kmetijstva in kmeta pa se jasno zrcali v sestavkih in v njih razberemo njegova strokovna prepričanja in izhodišča, ki so ga vodila pri njegovem delu.

3.2. Gustav Pirc in slovensko čebelarstvo

Gustav Pirc ni bil čebelar, a je kot tajnik Kranjske kmetijske službe pomembno, morda bolj odločilno, leta 1897 vplival na ponovno obuditev organiziranega slovenskega čebelarstva in na izhajanje slovenske čebelarke revije Slovenski čebelar, ki izhaja še danes. Kakor pišeta Rojina (1898)⁴ in Zaletel (1998)⁵ je Pirc sklical na sedežu Kranjske kmetijske družbe sestanek čebelarjev in takrat so se dogovorili o ustanovitvi čebelarskega društva. Na sestanku dne 8. novembra 1897 je Pirc ducatu prisotnih čebelarjev pojasnil, kako lahko Kmetijska družba pomaga slovenskemu čebelarstvu, če bodo čebelarji organizirani v čebelarskem društvu. Prisotni so te predloge potrdili in na ustanovnem občnem zboru, ki je bil 24. januarja 1898, ustanovili društvo: Slovensko čebelarsko društvo za Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko s sedežem v Ljubljani ter sprejeli pravila Slovenskega čebelarskega društva. Takrat je bilo tudi sprejeto, da bodo izdajali revijo Slovenski čebelar in za urednika imenovali Frančiška Rojino. Prva številka je izšla februarja leta 1898. Gustav Pirc je nato v prvih letih kot tajnik in pozneje predsednik Kranjske kmetijske družbe, še posebej s finančnimi namenskimi sredstvi, pomagal društvu in izhajanju revije Slovenski čebelar.

⁴ Rojina, Fran. Ustanovitev »Slovenskega čebelarskega društva«. 1(1898)1, str. 1-2, Slovenski čebelar.

⁵ Zaletel, Pavel. Zgodovina slovenskega čebelarstva in čebelarke organizacije. 100(1998)12, str. 317-337. Slovenski čebelar.

3.3. Slikovno gradivo

3.3.1. Odkritje spominske plošče – 21.6.2011

(Foto Tatjana Čop)

Zbrano občinstvo

Čebelarji praporščaki

Slavnostni govornik g. Stane Rupnik

Nagovor župana občine Škofja Loka - g. Miha Ješe

Kulturni program

Odkritje spominske plošče

Nagovor predsednika KGZS - g. Ciril Smrkolj

Stane Rupnik in prof. dr. Andrej Šalehar

Govorniki in avtorji monografije Gustav Pirca

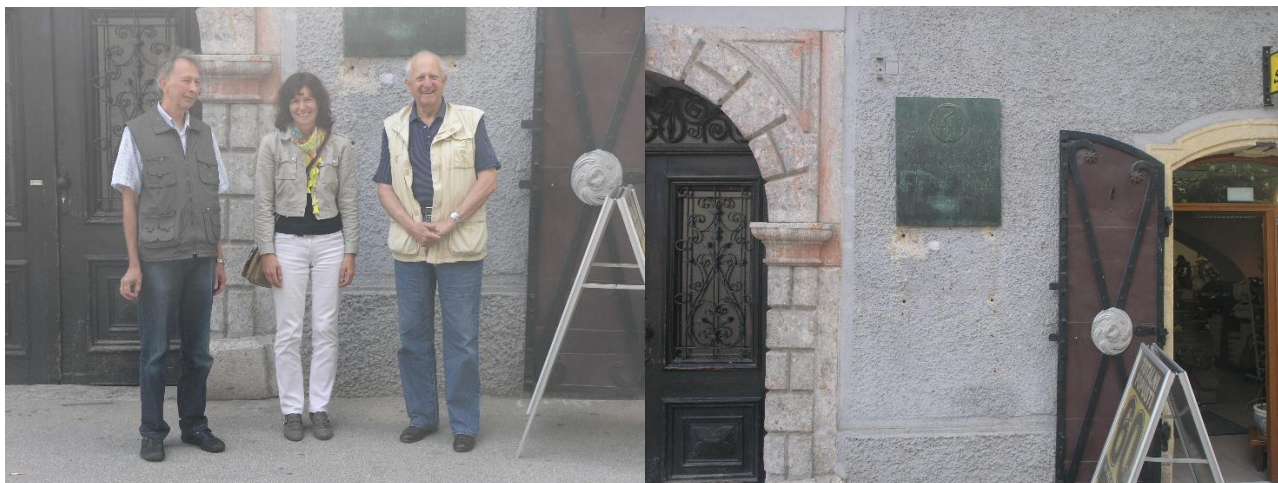
3.3.2. Srečanja pri spominski plošči Gustava Pirca (Foto Andrej Šalehar)

21.6.2012

27.6.2013 – spominsko ploščo so ukradli

7.5.2015.

29.6.2016.

3.4. Gustav Pirc med prvimi amaterski fotografi⁶

⁶ Šalehar Andrej. Prvi urednik Kmetovalca Gustav Pirc med prvimi amaterskimi fotografi. 78(2010)10 str. 17-19, Kmetovalec

Prvi urednik Kmetovalca Gustav Pirc med prvimi amaterskimi fotografi

O prvem uredniku Kmetovalca Gustavu Pircu in njegovemu delu je veliko zapisanega v raznih biografijah, enciklopedijah in leksikonih. Podrobno je o njem pisal tudi Adamič (1996) v sestavku: »Škofjeloški rojak Gustav Pirc«. Tem podatkom je treba dodati, da je bil Gustav Pirc tudi med prvimi amaterskimi fotografi. V prvem zvezku knjige »150 let fotografije na Slovenskem«, ki so jo napisali Kambič in drugi (1989), je kot amaterski fotograf predstavljen dvakrat:

na str. 28:

»Gustav Pirc, odbornik kluba iz leta 1889, je postal znan po svojih motivih iz Julijskih Alp, ki jih je že leta 1895 objavil Planinski vestnik. Pozornost je zbudil tudi njegov slikoviti motiv Kranja, objavljen v Dom in svetu 1893«.

na str. 154:

»PIRC, Gustav (1859-1923): Kmetijski strokovnjak, urednik Novic, tajnik in ravnatelj Kmetijske družbe v Ljubljani. Kot eden prvih slovenskih fotoamaterjev je postal tajnik kluba iz leta 1889, sodeloval v žirijah pri fotoodseku Slov. planinskega društva in se zanimal za slikovno zapuščino Janeza Puharja. Originalnih posnetkov za sedaj ne poznamo. Reprodukcije Pirčevih motivov najdemo v Domu in svetu«.

O ustanovitvi »Kluba amaterjev-fotografv v Ljubljani« dne 17. julija 1889 in izvolitvi Gustava Pirca za tajnika sta poročala 20. julija 1889 oba tedanja srednja slovenska dnevnika Slovenec in Slovenski narod.

PREDSTAVITEV FOTOGRAFIJ

V reviji »Dom in svet«, ki je izhajala v letih 1888-1944 v Ljubljani, najdemo v prvi številki leta 1891 fotografijo Gustava Pirca, ki prikazuje »Obdarjevanje konj v Št. Jerneju na Dolenjskem«, ki je bilo 11. septembra 1890.

Obdarjevanje konj v Št. Jerneju na Dolenjskem.

(Slika je objavljena tudi v monografiji »150 let fotografije na Slovenskem« iz leta 1989, 1. zvezek, na 39. strani)

DOBRODEJ
SLOVENIJA
PREHRANSKI DODATKI ZA ŽIVALI

**DA BI SKUPAJ DOSEGLI ŽELJENE REZULTATE,
ZA VAS IZDELUJEMO:**

- MINERALNO VITAMINSKO BELJAKOVINSKE KONCENTRATE
- MINERALNO VITAMINSKE MEŠANICE
- MINERALNO VITAMINSKE DODATKE
- LIZALNE KAMNE IN PREMIKSE
- MINERALNO VITAMINSKE DODATKE PO VAŠIH ŽELJAH
- MINERALNO VITAMINSKE POGAČE
- IZDELKE ZA EKOLOŠKE REJE

**Izdelali smo tudi računalniški program za
optimiranje dnevnih obrokov in krmnih mešanic.**

Vedno smo Vam na voljo z brezplačnimi nasveti
pri DOBRODEJU, pri VAS DOMA, ali po ELEKTRONSKI POŠTI
poperko@dobrodej.si, pogorelec@dobrodej.si,
lah@dobrodej.si, pernat@dobrodej.si

**+ PROGRAMI ZA EKOLOŠKE REJE
IN TEHNOLOGIJO SVETLOŠČE**

DOBRODEJ d.o.o., Skoke, Holcerjeva 27, 2204 Miklavž na Dravskem polju
tel.: +386 02 629 68 50, fax: +386 02 629 68 55
e-mail: info@dobrodej.si, internet: www.dobrodej.si

Traktorski mešalnik za gnojevko

rotometal
d.o.o.

Študenec pri Krtini 14, 1233 DOB

- Potopni mešalnik za gnojevko
- Črpalka za mešanje gnojevke, prozračevanje in spiranje kanalov
- Puhalniki za transport sena
- Teleskopski trosilnik sena
- Ventilatorji za dosuševanje sena, bal in zrnja
- Hlevski prozračevalni ventilatorji
- Gnezda za kokoši nesnice

☎ 01/724 9 430 • fax 01/724 9 431 • gsm 04167 47 12 • www.rotometal.si • info@rotometal.si

ZA KONEC

V zadnjem desetletju 19. stoletja je bila fotografija, ki je dobila svoje ime leta 1839, še na prvih stopnjah razvoja. Še posebej to velja za amatersko fotografijo, ki beleži svoj pričetek nekako od leta 1880 dalje, ko so se pojavile tako imenovane suhe fotografske plošče (Kambič in dr., 1989). Povedano potrjuje, da je Gustav Pirc, katerega fotografska dediščina je zelo verjetno izgubljena, že zgodaj pričel s fotografijo dokumentirati dogodke, kraje in naše planine. Prav njegova prva do sedaj najdena fotografija o obdarovanju konj v Št. Jerneju leta 1890 je strokovno zelo zanimiva. Verjetno je to najstarejša fotografija v slovenski živinoreji in predstavlja neprecenljiv dokument.

Gustav Pirc je bil znan in priznan kmetijski strokovnjak, ki ima velike zasluge za napredek kranjskega kmetijstva in je kranjsko kmetijsko družbo približal kmetu. Bil je potovalni učitelj, tajnik, ravnatelj in predsednik Kranjske kmetijske družbe. Opravljal je delo urednika *Kmetovalca* (1884-1918(1-9)) in *Kmetijskih in rokodelskih novic* (1884-1893) in je veliko pisal ter objavjal – njegova bibliografija ima najmanj 212 enot. Njegova podoba pa je s svojimi amaterskimi fotografijami veliko pridobila na odličnosti.

UPORABLJENI VIRI

1. Adamič, France. *Škofjeloški rojak Gustav Pirc : (1859-1923)*. 43(1996), str. 205-212. *Loški razgledi*
2. Gaspari, Andrej. *Archaeology of the Ljubljanica River (Slovenia): early underwater investigations and some current issues*. 32(2003)1, str.42-53. *International Journal of Nautical Archaeology*
3. Gaspari, Andrej. «Pantonium» iz Lip na Ljubljanskem barju. 49(1998), str. 187-224, *Arheološki vestnik*
4. Kambič, Mirko in dr. *150 let fotografije na Slovenskem*. Mestna galerija, Ljubljana 1989, str. 28 in 154
5. *Klub amaterjev-fotografov v Ljubljani*. 20.7.1889, 22(1889)165, *Slovenski narod* in 20.7.1889, 17(1889)164, *Slovenec*
6. Kobljar, Anton. *Ladija na ljubljanskem barju*. 4(1891)1, *Dom in svet*
7. Mrak, Andrej, Pirc, Gustav. *Stoletnik ponosno klubuje vsem časom. Na današnji dan pred sto leti so postavili Aljažev stolp*. 79(1995)181, 7.8.1995, 16. stran, *Slovenec*
8. Pirc, Gustav. *Obdarjevanje konj v Št. Jerneju na Dolenjskem*. 4(1891)1, *Dom in svet*
9. Pirc, Gustav. *Pogled na Kranj (fotografija)*. 6(1893)10, *Dom in svet*
10. Pirc, Gustav. *Župna cerkev v Kranju (fotografija)*. 6(1893)11, *Dom in svet*
11. *Vodnikova kočica in Aljažev stolp*. 1(1895)10, str. 152-154, *Planinski vestnik*

prof. dr. Šalehar Andrej

zaslužni profesor, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

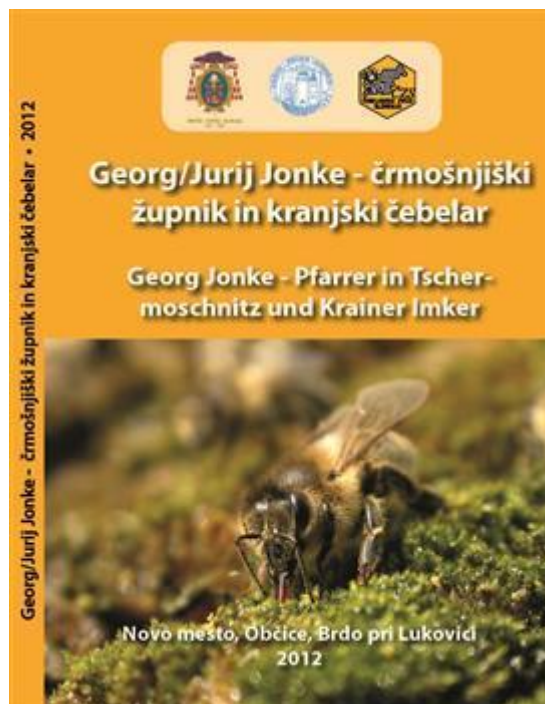
4. Spominska plošča Georg-Juriju Jonkeju na hiši Kočevarjev staroselcev v Občicah Odkritje – 14. 6. 2014

Spominska plošča Georg/Juriju Jonkeju na hiši Kočevarskih Nemcev v Občicah (foto Andrej Šalehar)
Napise na spominski plošči so pripravili: zas. prof. dr. Andrej Šalehar, Janez Gregori, prof. biol. in Hans Jaklitsch⁷.

⁷ Na spominski plošči je napaka pri slovenskem prevodu knjige – pravilno Krajski Zhebelarzhik

4.1. Predstavitev monografije: Georg/Jurij Jonke (1777-1864), črmošnjiški župnik in kranjski čebelar

Naslovnica monografije (2012)
(<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-0PVTINY>)⁸

⁸ Šalehar Andrej. Zbornik: Georg/Jurij Jonke, črmošnjiški župnik in kranjski čebelar. CXV(2013)3, str. 93-95, Slovenski čebelar

Zbornik: Georg/Jurij Jonke, črmošnjiški župnik in kranjski čebelar

Nedavno je izšel zbornik z naslovom **Georg/Jurij Jonke, črmošnjiški župnik in kranjski čebelar**. Publikacijo je pripravila in uredila delovna skupina, ki so jo sestavljali: Doris Debenjak, August Gril, Hans Jaklitsch in mag. Helena Jaklitsch (vsi iz Društva Kočevarjev staroselcev), Anton Koželj in Helena Jurše Rogelj (oba iz Regijske čebelarске zveze Petra Pavla Glavarja), Anton Tomec (iz Čebelarске zveze Slovenije), Janez Gregori, prof. biol. (iz Prirodoslovnega muzeja Slovenije) ter Suzana Kordiš in prof. dr. Andrej Šalehar (z Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani). Zbornik je bil izdan na podlagi številnih pobud o obuditi spomina na človeka, ki je v biografijah zapisan kot duhovnik, intelektualec, domoljub, Kočevar, dobrotnik, čebelarski pisec in kranjski čebelar, rešitelj Kočevja ter član Kranjske kmetijske družbe. Delovna skupina za izdajo zbornika je v ospredje postavila njegovo delo na področju čebelarstva, saj je bil Jonke pisec tretje knjige o čebelarstvu v slovenskem jeziku in prvi Kočevar, ki je objavil samostojno knjižno delo.

Kratka predstavitev vsebine zbornika

Predgovore in spremne besede k zborniku so napisali: dr. Janez Gril, Društvo Kočevarjev staroselcev, prof. dr. Mihael Josef Toman, prodekan Biotehniške fakultete, Regijska čebelarška zveza Petra Pavla Glavarja, Čebelarška zveza Slovenije in čebelar Jožef Švagelj.

Biografija Georga/Jurija Jonkeja

Črmošnjiški župnik in kranjski čebelar Jurij Jonke je bil rojen 17. aprila 1777 v vasi Gorenje (Obren) pri Stari Cerkvi. Po šolanju v Novem mestu, Gradcu in Ljubljani je bil 8. septembra 1803 posvečen za duhovnika. Župnik v Črmošnjicah je postal 25. julija 1808 in tam je služboval vse do svoje upokojitve leta 1834. Umrli je 12. maja 1864 v Črmošnjicah, pokopan pa je na pokopališču Novi Tabor pri

Novo mesto: Regijska čebelarška zveza Petra Pavla Glavarja; Brdo pri Lukovici: Čebelarška zveza Slovenije; Občice: Društvo Kočevarjev staroselcev, 2012, 132 strani ISBN 978-961-6516-49-5

Črmošnjicah. Kot duhovnik je pomagal svojim faranom, med drugim pa je pred požigom, ki so ga pripravljali Francozi, rešil tudi mesto Kočevje. Ukvarjal se je s čebelarstvom in je napisal dve čebelarski knjigi (1836, 1844), ki sta izšli v nemškem in slovenskem jeziku. Bil je član Kranjske kmetijske družbe. Svoje prispevke o čebelarstvu in čebelarjenju je objavil tako v tujih kot tudi v domačih časopisih. Biografijo končuje zapis iz čebelarškega zbornika, ki je izšel leta 1944: »Zgodovinar, ki bo opisoval našo čebelarstvo preteklost, ne bo mogel prezreti Jonkejevih zaslug za napredek našega čebelarstva. Jonkejevo ime bo zato ostalo trajno zapisano v naši čebelarski poeznici.«

Vzdrževanje Jonkejevega groba

Usoda pokopališča Novi Tabor, na katerem je pokopan tudi Georg Jonke, Kočevar, čebelar in dolgoletni župnik v Črmošnjicah, je podobna usodi številnih pokopališč na Kočevskem. Vsa povojna leta je družina Jaklitsch iz Srednje vasi, predvsem iz spoštovanja spomina na pokojne rojake Kočevarje, po svojih močeh in v dopustnih mejah režima, skrbelo za grobove izseljenih Kočevarjev, med katerimi je tudi grob župnika Georga Jonkeja z nagrobnikom, ki je še dandanes zelo lepo ohranjen. Kot so povedali, nadaljujejo tradicijo vzdrževanja grobov tam pokopanih predvsem v spomin na njihovega očeta Franza

Jaklitscha in rojake Kočevarje, med katere sodi tudi grob našega rojaka domoljuba – župnika in čebelarja Georga Jonkeja.

Nagrobnik Georga Jonkeja na pokopališču Novi Tabor pri Črmošnjicah

Jurij Jonke in njegova Kranjska čbelarčika

Jurij Jonke je leta 1836 napisal knjigo *Kranjski čbelarčik*, leta 1844 pa je pod enakim naslovom izšla še popravljena in dopolnjena izdaja. V njej je na kratko podal tudi odziv domačih strokovnjakov na objavljeni deli. Vsebina obeh je razdeljena na posamezne paragrafe: v prvi jih je 30, v drugi 32. Predstavljena je vsebinska zgradba obeh del ter okvira primerjava vsebine ene in druge knjige, poudarjene so pomembnejše avtorjeve ugotovitve, ocenjena pa je tudi njihova korektnost. Poleg tega so predstavljene tudi kritike tujih strokovnjakov na drugo izdajo. Kritike se nanašajo zlasti na nekatere vsebine s področja biologije čebel, praktični del knjige pa so pohvalili. Jonkejevi knjigi sta dosegljivi v Digitalni knjižnici Slovenije:

Izdaja 1836: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-K56EPU14>

Izdaja 1844: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-P8LTXRNR>

Naslovnici

Kranjski zbelarzhik – založniki, oglasi, zapisi in mnenja

Založnik prve izdaje *Kranjskega zbelarzhika* (1836) ni znan, drugo izdajo (1844) pa je založil tiskar Alois Edler v. Kleinmayr. Ob izdaji obeh knjig je bilo v tedanjih časopisih, v knjižnih katalogih in leksikoni objavljenih veliko oglasnih sporočil (skupaj 28). O obeh knjigah so objavljena številna mnenja, ki so na splošno ugodna. Kritike so namenjene predvsem Jonkejevi trditvi, da se matice s troti ne oprasijo v letu. *Kranjski zbelarzhik* je bil leta 1857 predlagan kot učbenik čebelarstva za učitelje, ki so poučevali na ljudskih šolah na podeželju.

Kranjski zbelarzhik in spodbujanje čebelarjenja na ljudskih šolah na podeželju v 19. stoletju

Na prošnjo Kranjske kmetijske družbe je Jonke leta 1857 napisal navodila za poučevanje čebelarstva za učitelje ljudskih šol na podeželju. Kot učbenik je predlagal drugo dopolnjeno izdajo knjige *Kranjski zbelarzhik* iz leta 1844. V Arhivu Republike Slovenije je kopija odredbe št. 11144 z dne 13. 9. 1857, s katero je kranjska deželna vlada spodbujala učitelje k čebelarjenju. Preprosto napisana čebelarska knjiga je vrsto let vzgajala in učila slovenske čebelarje.

Predstavitev Jonkejevih objav

Predstavljene in na kratko so opisane tudi druge Jonkejeve objave, skupaj 23. Osem sestavkov je bilo objavljenih v časopisu *Illyrisches Blatt*, 11 v strokovni reviji *Bienen-Zeitung*, dva v *Vereinigte Frauendorfer Blätter* in dva v *Kmetijskih in rokodelskih novicah*. Z izjemo zadnjih dveh, ki sta objavljena v slovenskem jeziku, so preostali napisani v nemščini. Predstavitev in kritične ocene objav so zbrane v šestih poglavjih:

- Prva Jonkejeve objave v *Illyrisches Blatt*,
- Čebelarska leta 1845–1851 na Kranjskem,
- Jonke in Dzierzonovi čbelarški nauki,
- Jonkejevi poročili o čebelarjenju na Kranjskem v *Illyrisches Blatt*,
- Jonke o čbelarški knjigi Gottlieba Kirstena,
- Dve Jonkejevi objavi v slovenskem jeziku v *Kmetijskih in rokodelskih novicah*.

Prispevki k bibliografiji – Georg/Jurij Jonke (1777–1864), črmošnjiški župnik in kranjski čebelar

Bibliografija Jurja Jonkeja je bogata. Izdal je dve čbelarški knjigi – v nemškem in slovenskem jeziku. V domačih in tujih strokovnih revijah je objavil 23 strokovnih sestavkov, bil pa je tudi prvi kranjski čebelar, ki je pisal v najpomembnejšo čbelarsko

revijo tistega časa – Bienen-Zeitung ter v druge časopise, kot so Illyrisches Blatt, Vereinigte Frauen-dorfer Blätter ter Kmetijske in rokodelske novice. O Juriju Jonkeju je najdenih veliko zapisov – skupaj 105. Pisal je preprosto in razumljivo za vse, ki so se ukvarjali s čebelarstvom, ter s tem pomembno prispeval k razvoju slovenskega čebelarstva. V Črmošnjicah so še ostanki njegove zapuščine: kropilnika pri vhodu v cerkev in mehanizem ure v cerkvenem zvoniku. Žal ni ohranjena njegova knjižnica. Na pokopališču Novi Tabor pri Črmošnjicah je njegov grob s spomenikom.

Prispevki k bibliografiji Georga/Jurija Jonkeja so dosegljivi v Digitalni knjižnici Slovenije – (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-FRGOQJTP>)

Rodovnik Georga/Jurija Jonkeja

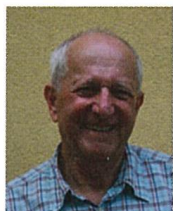
Po arhivih in krstnih knjigah je podatke za rodovnik zbrala ga. Suzana Kordiš.

Z izdajo zbornika in s spremljajočimi prireditvami je med nas iz pozabe stopil Jurij Jonke, ki ga je Simona Fajfar leta 1998 v časniku Delo upravičeno uvrstila med ZNAMENITE SLOVENCE. ■

Zaslужni prof. dr. Andrej Šalehar

4.2. Simpozij o Juriju Jonkeju⁹

⁹ Šalehar Andrej. Povzetki in sklepi simpozija o Juriju Jonkeju. CXV(2013)7-8, str. 250, Slovenski čebelar

Povzetki in sklepi simpozija o Juriju Jonkeju

Šalehar Andrej*, andrej.salehar@bf.uni-lj.si

V prostorih Čebelarke zveze Slovenije na Brdu pri Lukovici je 22. marca 2013 potekal simpozij z naslovom »Jurij Jonke (1777–1864), črmošnjiški župnik in kranjski čebelar«. Med 30 udeleženci so bili tudi avstrijski veleposlanik g. Clemens Koja, predstavnik nemškega veleposlaništva g. Erwin Metz ter dekan in prodekan Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani prof. dr. Igor Potočnik in prof. dr. Mihael Jožef Toman.

Jonkejeva biografija in bibliografija ter njegovo delo na področju čebelarstva, kar je bila vsebina simpozija, je bilo v Slovenskem čebelarju že predstavljeno v članku: Zbornik: Georg/Jurij Jonke, črmošnjiški župnik in kranjski čebelar. (115(2013)3, str. 93 – 95). Ob zaključku simpozija so bili sprejeti naslednji zaključki in sklepi:

- Jurij Jonke je bil po rodu Kočevar in pisec tretje slovenske knjige s področja čebelarstva. Knjigi Kranjski Zhbelaarzhik, ki sta izšli leta 1836 in 1844, je napisal v nemškem jeziku, vendar ju je, kakor beremo na uvodni strani: »... tudi v kranjski jezik prestaviti dal ...« Tako je zgradil most med dvema narodoma, ki sta v sožitju živela na istem geografskem prostoru.
- Jurij Jonke je bil prvi Kočevar, ki je leta 1836 objavil samostojno knjižno delo.
- V letih 1846–1851 je z enajstimi prispevki o kranjskih čebelarstvih letih v tedaj najpomembnejši reviji Bienen-Zeitung znatno prispeval k poznavanju kranjskega čebelarstva v svetu. Te objave so bile prve tovrstne objave iz dežele Kranjske, zato so zelo pomembne za zgodovino slovenskega čebelarstva. Pomembni so tudi njegovi drugi prispevki – skupaj jih je bilo 12, objavljeni v tedanjih časopisih, ki so izhajali na Kranjskem in tudi v tujini. Dva sta izšla v Kmetijskih in rokodelskih novicah v slovenskem jeziku. Njegovi prispevki potrjujejo, da je imel Jonke veliko teoretičnega in praktičnega znanja o čebelarstvu ter da je bil gospodaren čebelar, ki ne skrbi samo za današnji dan, ampak tudi za čebelarjenje v prihodnjih letih, ko bodo presenetila sušna leta. Čebelarji so pred stoletjem in pol brali, bili so izobraženi, bojevali so se za »čebelarški prav« in bili so kritični, pravi vzor napredka. Vse to pa razberemo tudi iz Jonkejevih prispevkov.

* zaslužni prof. dr.

Foto: MB

- Jurij Jonke je leta 1857 na prošnjo Kranjske kmetijske družbe napisal napotke za poučevanje čebelarstva za učitelje ljudskih šol na podeželju. Kot učbenik je predlagal drugo dopolnjeno izdajo knjige Kranjski Zhbelaarzhik iz leta 1844. Na podlagi njegovih napotkov je kranjska deželna vlada septembra 1857 izdala odredbo, s katero je učitelje spodbudila k čebelarjenju. Preprosto napisana čebelarstva knjiga je vrsto let vzgajala in učila slovenske čebelarje, učitelji na podeželju pa so postali pospeševalci čebelarjenja.
- Jurij Jonke je dobro vedel, da umnega čebelarjenja ni brez teoretičnega in praktičnega znanja, zato je zapisal: **... za čebelarstvo ni vsaki, kakor za matiko ...**«, to pa velja tudi dandanes.
- Jurij Jonke je veliko pomagal svojim faranom in med drugim rešil Kočevje pred francoskim požigom. Zato bi bilo primerno, da bi v Kočevju po njem poimenovali ulico in tudi na druge načine počastili njegovo delo.

V Čebelarskem zborniku (1944) so zapisali: **»Zgodovinar, ki bo opisoval našo čebelarstvo preteklost, ne bo mogel prezreti Jonkejevih zaslug za napredek našega čebelarstva. Jonkejevo ime bo zato ostalo trajno zapisano v naši čebelarški povestnici.«**

Udeleženci simpozija se temu pridružujemo, hkrati pa se Juriju Jonkeju zahvaljujemo za njegov velik in pomemben prispevek k razvoju slovenskega čebelarstva. ■

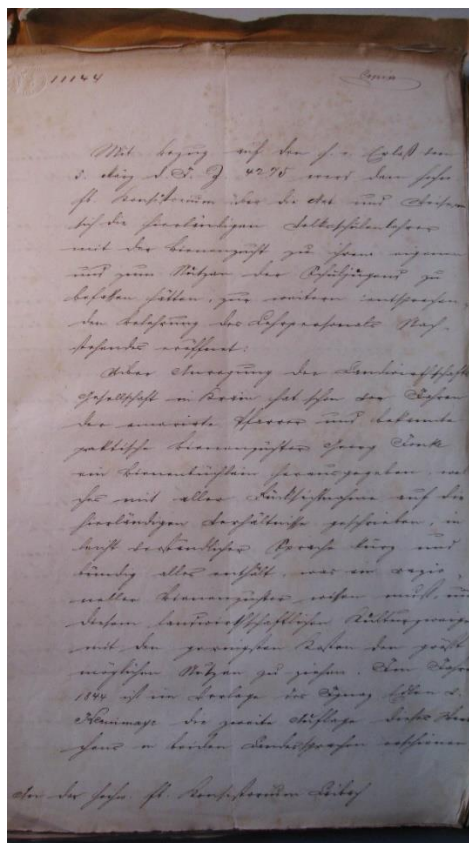
Jonkejevi knjigi sta dosegljivi na digitalni knjižnici Slovenije:

Izdaja 1836: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-K56EPU14>

Izdaja 1844: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-P8LTXRNR>

Naslovnici

Naslovnica kopije odredbe št. 11144 z dne 13. 9. 1857 (SI AS 533, SB/10-5 Bienensubventionen)

4.3. Predstavitev zbornika v Dolenjskih Toplicah - 13.4.2013

Čebelarstva zveza Slovenije, društvo Kočevarjev staroselcev in regijska čebelarstva zveza Petra Pavla Glavarja so v Dolenjskih Toplicah dne 13.4.2013 organizirali predstavitev zbornika Jurij Jonke – črmošnjiški župnik in kranjski čebelar. Predstavitev sta vodili mag. Helena Jaklitsch in Helena Jurše Rogelj. Avtorji zasl. prof. dr. Andrej Šalehar, Hans Jaklitsch, Janez Gregori in mag. Helena Jaklitsch so spregovorili o posameznih delih zbornika. Predstavitev so se udeležili številni udeleženci, v prvi vrsti dolenjski čebelarji, ki so v predprostoru pripravili razstavo čebelnih panjev in čebelarstva opreme.

4.4. Svečana maša v spomin Georga/Jurija Jonkeja v Črmošnjicah in obisk groba - 1.6.2013

V spomin na Jurija/ Georga Jonkeja sta Regijska čebelarstva zveza Petra Pavla Glavarja in Čebelarstvo društvo Semič organizirala v soboto 1.6.2013 svečano sv. Mašo v cerkvi v Črmošnjicah, v cerkvi kjer je vrsto let maševal Jurij Jonke. Po maši so udeleženci skupaj obiskali na pokopališču Novi Tabor grob Jurija Jonkeja. Po kratkem pozdravnem nagovoru zasl. prof.dr. Andreja Šalehar, je g. Hans Jaklitsch predstavil spominske fotografije o obnovi pokopališča Novi Tabor. Na koncu je bilo še prijateljsko druženje avtorjev zbornika in prisotnih čebelarjev.

4.5. Odkritje in blagoslovitev spominske plošče Juriju Jonkeju - 14.6.2014

4.5.1 Nagovor zasl. prof. dr. Andreja Šalehar

Spoštovane gospe in spoštovani gospodje!

Zbrani smo na slovesnosti ob odkritju in blagoslovitvi spominske plošče črmošnjiškemu župniku in kranjskemu čebelarju Georgu/Juriju Jonkeju, ki je v biografijah poudarjeno zapisan kot duhovnik, intelektualec, domoljub, Kočevar, dobitnik, čebelarstva pisec in kranjski čebelar, rešitelj Kočevja ter član kranjske kmetijske družbe. V zborniku, ki smo ga izdali, je v ospredju njegovo delo na področju slovenskega čebelarstva, poudarjeno je tudi, da je pisec tretje izdane slovenske knjige na področju čebelarstva in da je prvi Kočevar, ki je objavil samostojno knjižno delo.

Z današnjo slovesnostjo se končuje delo, ki ga je opravila delovna skupina: prof. Doris Debenjak, August Gril, Hans Jaklitsch in mag. Helena Jaklitsch (vsi Društvo Kočevarjev staroselcev), Anton Koželj in Helena Jurše Rogelj (oba: Regijska čebelarstva zveza Petra Pavla Glavarja), Anton Tomec (Čebelarstva zveza Slovenije), Janez Gregori, prof. biol. (Prirodoslovni muzej Slovenije), gospa Suzana Kordiš in prof. dr. Andrej Šalehar (Biotehniška Fakulteta, Univerza v Ljubljani). Vsem hvala za dobro in prijazno sodelovanje, še posebej hvala gospe prof. Doris Debenjak, ki se jo spominjamo s spoštovanjem kot dobrega človeka in kot pokončne ter ponosne na svoj rod kot Kočevarska staroselka. Velik je njen prispevek tudi pri izdaji te knjige.

Črmošnjiški župnik in kranjski čebelar Jurij Jonke je bil rojen 17. aprila 1777. v vasi Gorenje (Obrern) pri Stari Cerkvi. Po šolanju v Novem mestu, Gradcu in Ljubljani je bil posvečen za duhovnika 8. septembra 1803. Za župnika je prišel v Črmošnjice 25. julija 1808, kjer je služboval do upokojitve v letu 1834. Veliko je pomagal svojim faranom in med drugim rešil mesto Kočevje pred požigom s strani Francozov. Umril je v Črmošnjicah 12. maja 1864. Pokopan je na pokopališču Novi Tabor pri Črmošnjicah, kjer je ohranjen njegov grob s spomenikom. Usoda pokopališča Novi Tabor, na katerem počiva, je bila podobna usodi mnogih pokopališč na Kočevskem. Vsa povojna leta je družina Jaklitsch iz Srednje vasi iz spoštovanja spomina na pokojne rojake Kočevarje po svojih močeh in v dopustnih mejah režima skrbel za grobove izseljenih Kočevarjev, tudi za Jonkejevega.

Jonke se je ukvarjal s čebelarstvom in napisal dve čebelarstva knjigi (1836, 1844), ki jih je napisal v nemškem jeziku in na njegovo pobudo sta bili prevedeni ter izdani tudi v slovenskem jeziku – Kranjski zibelarzhik. Vsebina knjig je razdeljena po posameznih paragrafi, v prvi jih je 30, v drugi 32. V zborniku sta podani vsebinska zgradba obeh

knjig in okvirna primerjava njunih vsebin, izpostavljene so pomembnejše avtorjeve ugotovitve in podana ocena njihove korektnosti. Povzete so kritične ocene druge izdaje s strani tujih strokovnjakov. Kritike se nanašajo na nekatere vsebine s področja biologije čebel, praktični del knjige pa je bil deležen odobravanja. Jonkejevi knjigi sta dosegljivi na Digitalni knjižnici Slovenije.

Bil je član kranjske kmetijske družbe. Leta 1857 je na njeno prošnjo napisal inštrukcije za poučevanje čebelarstva za učitelje ljudskih šol na podeželju. Kot učbenik je predlagal drugo dopolnjeno izdajo knjige *Krajnski zhbelaarzhik* iz leta 1844. V Arhivu Republike Slovenije je kopija odredbe št. 11144 z dne 13. septembra 1857, s katero je kranjska deželna vlada z Jonkejevimi inštrukcijami spodbujala učitelje k čebelarjenju. Preprosto napisana čebelarstva knjiga je vrsto let vzgajala in učila slovenske čebelarje.

O čebelarstvu in čebelarjenju je objavljala v tujih in domačih časopisih. Našli smo 23 njegovih strokovnih sestavkov in bil je prvi kranjski čebelar, ki je dopisoval v najpomembnejšo čebelarsko revijo tistega časa – *Bienen-Zeitung*. Njegove objave so tudi v časopisih: *Illyrisches Blatt*, *Vereinigte Frauendorfer Blätter* in v Kmetijskih in rokodelskih novicah. O Juriju Jonkeju smo našli veliko zapisov – skupaj 105. Pisal je preprosto in razumljivo za vse, ki so se ukvarjali s čebelarstvom. Tako je pomembno prispeval k razvoju slovenskega čebelarstva. V Črmošnjicah so še ostanki njegove zapuščine: kropilnika pri vhodu v cerkev in mehanizem ure v cerkvenem zvoniku. Žal ni ohranjena njegova knjižnica. Omeniti in poudariti je treba, da je na koncu zbornika dodan tudi kratek rodovnik Georga/Jurija Jonkeja.

Ob koncu poti, ki smo jo skupaj prehodili od prvih srečanj pri Debenjakovih v Ljubljani, ob zbiranju in iskanju gradiv, pisanju in izdaji knjige, na simpoziju o Juriju Jonkeju na Čebelarski zvezi Slovenije in v Dolenjskih toplicah, na spominskem bogoslužju v črmošnjiški cerkvi ter skupnem obisku Jonkejevega groba na pokopališču Novi Tabor do danes, ko smo zbrani ob odkritju in blagoslovitvi spominske plošče Georgu/Juriju Jonkeju, se Vam zahvaljujem za prijazno sodelovanje. Hvala gospodu Hansu Jaklitschu za spominsko ploščo. Jonkejeva misel »Za čebelarstvo ni vsaki, kakor za matiko« naj nas spremlja in spodbuja vsak dan na naši življenjski poti.

Občice, 14. 6. 2014.

Zasl. prof. dr. Andrej Šalehar

4.5.2. O odkritju spominske plošče sta poročala Slovenski čebelar in tednik Družina

O odkritju in blagoslovitvi spominske plošče Juriju Jonkeju je poročal Slovenski čebelar¹⁰:

»Za čebelarstvo ni vsaki, kakor za matiko«

V soboto, 14. junija 2014, so na domu Kočevarjev staroselcev v Občicah slovesno odkrili in blagoslovili spominsko ploščo črmošnjiškemu župniku in kranjskemu čebelarju Juriju Jonkeju, o čigar delu na področju slovenskega čebelarstva je leta 2012 izšel tudi poseben zbornik. Slovesnost sta organizirala Društvo Kočevarjev staroselcev ter ČD Dolenjske Toplice iz Regijske čebelarske zveze Petra Pavla Glavarja, in sicer kot sklepno dejanje skupnega dela pri raziskovanju dela in osebnosti tega pomembnega kranjskega čebelarja.

Slavnostni govornik na prireditvi je bil prof. dr. Andrej Šalehar, ki je ob tej priložnosti med drugim povedal, da se je Jonke »ukvarjal s čebelarstvom in napisal dve čebelarski knjigi (1836, 1844) v nemškem jeziku, vendar sta bili na njegovo pobudo prevedeni ter izdani tudi v slovenskem jeziku – *Krajnski zhbelarzhik*«. S tem smo dobili tretjo slovensko knjigo o čebelarstvu. »Leta 1857 je na prošnjo Kranjske kmetijske družbe, katere član je bil, napisal navodila za poučevanje čebelarstva za učitelje ljudskih šol na podeželju. Kot učbenik je predlagal drugo dopolnjeno izdajo knjige *Krajnski*

Foto: Andrej Šalehar

zhbelarzhik iz leta 1844. Preprosto napisana čebelarska knjiga je vrsto let vzgajala in učila slovenske čebelarje.«

Spominsko ploščo je blagoslovil prelat dr. Janez Gril. Jonke je pomembno prispeval k razvoju slovenskega čebelarstva, ob tem pa nas je s hudomušno mislijo tudi opominjal: »Za čebelarstvo ni vsaki, kakor za matiko.«

MB

¹⁰ MB (Marko Borko). Za čebelarstvo ni vsaki, kakor za matiko. CXVI(2014)9, str. 294, Slovenski čebelar

Spominska plošča Juriju Jonkeju

Družina, 20. 7. 2014 | Iz naših župnij

V domu društva Kočevarjev staroselcev v Občicah je bila v soboto, 14. junija, slovesnost z odkritjem in blagoslovitvijo spominske plošče črmošnjiškemu župniku in kranjskemu čebelarju Juriju Jonkeju (1777–1864). Srečanje sta priredila čebelarsko društvo Dolenjske Toplice iz regijske čebelarske zveze Petra Pavla Glavarja in društvo Kočevarjev staroselcev. Jonke je pisec tretje izdane slovenske čebelarske knjige (1836). O njegovem življenju in delu s poudarkom na slovenskem čebelarstvu je spregovoril prof. dr. Andrej Šalehar, ploščo pa je blagoslovil dr. Janez Gril.

Andrej Šalehar

<http://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/clanek/spominska-plosca-juriju-jonkeju?Open>

4.6. Slikovno gradivo

(foto Andrej Šalehar)

4.6.1. Nekaj sledi Jurija Jonkeja v Črmošnjicah

Farna cerkev sv. Marijinega Vnebovzetja v Črmošnjicah

Kropilnika ob vhodu v cerkev, na levem vklesano JON

Stara šola

4.6.2. Pokopališče Novi Tabor in Jonkejev grob

Porušena in obnovljena cerkev na pokopališču Novi Tabor
(oboje: foto Hans Jaklitsch)

Grob družine Wittine Klemen

Nagrobnik Georg Jonke

4.6.3. Sv. maša v Črmošnjicah in obisk groba Jurija Jonka – 1.6.2013.

Zbrani pred cerkvijo in glavni oltar

Zbiranje k maši

Na pokopališču Novi Tabor

Cvetje na grobu Georga Jonkeja in notranjost pokopališke cerkve

Druženje ob belokranjskih dobrotah

4.6.4. Odkritje spominske plošče Juriju Jonkeju v Občicah - 14.6.2014.

Zbrani na dvorišču hiše v Občicah in knjige Georg/Jurij Jonke

Pred odkritjem spominske plošče

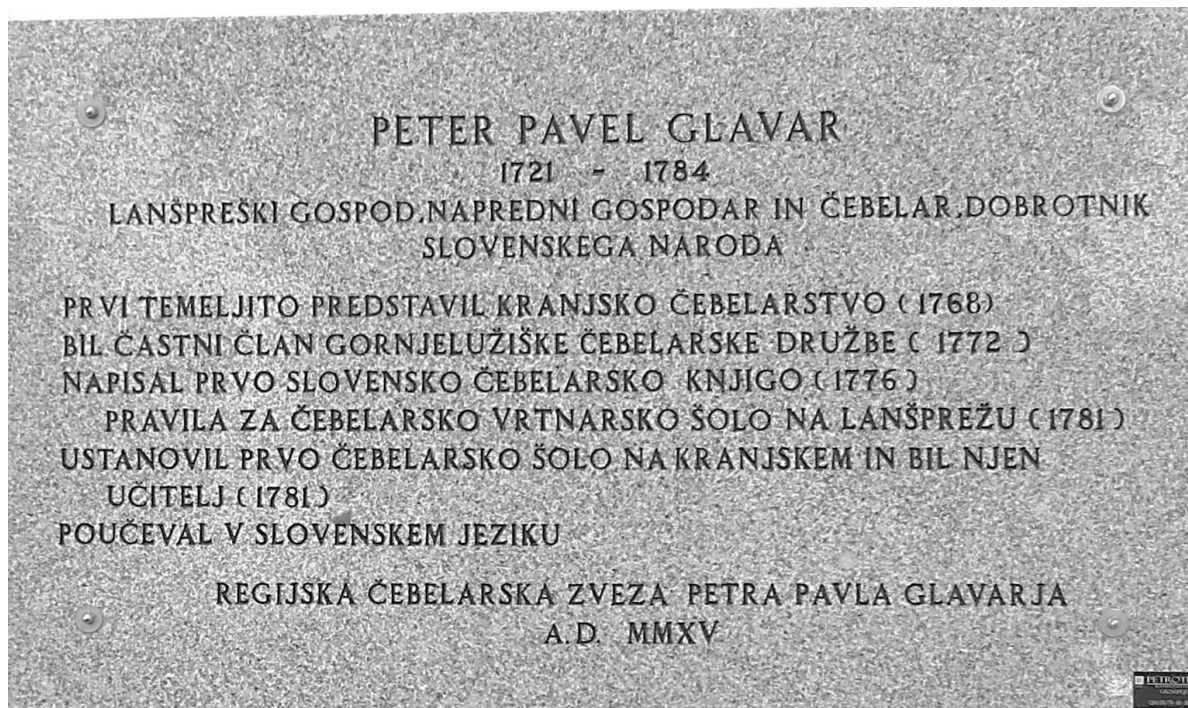

Odkritje spominske plošče

Pozdrav predsednika Avgusta Grila in kulturni program

5. Spominska plošča Petru Pavlu Glavarju na kapeli na Lanšprežu
Odkritje 9.5.2015.

Spominska plošča Peter Pavel Glavar - kapela na Lanšprežu – 2015 (foto Andrej Šalehar)
Vsebino spominske plošče so pripravili: zasl. prof. dr. Andrej Šalehar, Janez Gregori, prof. biol. in Jože Pavlič.

5.1. Peter Pavel Glavar in njegov prispevek k slovenskemu čebelarstvu

Peter Pavel Glavar (Glover), duhovnik, narodni gospodar in mecen, rojen 2. maja 1721 v Ljubljani je nezakonski otrok, ki so ga našli v Komendi na župniškem pragu ter izročili v vzgojo kmetu Basaju. Skupaj z Basajevim domačim sinom Jernejem je Glavar je obiskoval jezuitski kolegij v Ljubljani in leta 1738 šolanje nadaljeval v Gradcu, kjer je leta 1742 dosegel naziv magistra teologije in filozofije. Za duhovnika je bil posvečen leta 13. 9. 1744 v cerkvi sv. Lovrenca pri Trsatu, novo mašo pa je pel 17. 9. 1744 na Trsatu. Istega leta je postal najemnik malteškega posestva v Komendi ter komendski kaplan. Leta 1751 je bil imenovan za komendskega župnika. Glavar je zelo dejavno skrbel za duhovni in telesni blagor svojih župljanov in podložnikov, za kar je namenil precejšen del svojih dohodkov. Leta 1765 mu Malteški viteški red ni več podaljšal zakupne pogodbe. Zato je kupil graščino Lanšprež na Dolenjskem, kjer je domoval od leta 1766 do svoje smrti. Na Lanšprežu se je Glavar posebej posvetil čebelarstvu, s katerim se je ukvarjal tudi že v Komendi. Imel je okrog 200 panjev. Leta 1768 je bil postal član Kranjske kmetijske družbe in na njeno prošnjo je istega leta za avstrijsko vlado napisal v nemščini »Odgovor«, ki je prvi strokovni opis čebelarjenja na Kranjskem. V Odgovoru, ki ga je Glavar napisal na osnovi svojih 24 letnih praktičnih izkušenj, je podrobno in strokovno popisano čebelarjenje na Kranjskem. Za odpravo preprek, ki zavirajo razvoj čebelarstva, je postavil v ospredje: »... izobraževanje čebelarjev, čebelarsko šolo in zakonodajo ter vprašanje slovenske čebelarske literature...«. Predstavil je kranjski način gojenja čebel, ki ga je pozneje poučeval na prvi čebelarski šoli na Dunaju tudi Anton Janša. S tem delom in strokovnim mnenjem h Humlovem opisu prahe matice s troti v zraku je postal kot napredni čebelar znan v Evropi in čebelarska družba v Zgornji Lužici ga je leta 1772 imenovala za častnega člana. Peter Pavel Glavar je leta 1776 napisal prvo slovensko čebelarsko knjigo, ko je prevedel in znatno dopolnil prvo Janševo knjigo Razprava o rojenju čebel (1771). V knjigi je Glavar napisal poleg znanja o čebelah prvo in obširno slovensko čebelje in čebelarsko izrazoslovje. Knjiga je prva slovenska strokovna knjiga, ki je do leta 1976 ostala v rokopisu. Za kranjsko kmetijsko družbo je leta 1781 napisal Predlog za dvig čebelarstva na Kranjskem. Na koncu je dodal Pravila za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu. Podobnih pravil za čebelarsko šolo po vsebini in obliki kot jih je napisal Glavar po do sedaj znanih podatkih nismo zasledili. Posebej pa izstopa določilo, da bo pouk v deželnem (slovenskem) jeziku. Glavar je na Lanšprežu leta 1781 ustanovil prvo čebelarsko šolo na Kranjskem in bil njen učitelj.

Glavar je umrl 24. januarja 1784 na Lanšprežu in je pokopan v tamkajšnji kapeli.

* **Glavar: Prvi strokovni opis slovenskega čebelarstva – »Odgovor« - 1768**

Dunajska dvorna pisarna je 28. januarja 1768 tudi na Kranjsko poslala Predlog za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah, ki ga je pripravila Nižjeavstrijska gospodarska družba. Dokument hranijo v Arhivu Republike Slovenije. Kranjska kmetijska družba je zaprosila je tudi svojega člana duhovnika in lanšprežkega graščaka Petra Pavla Glavarja, da ga presodi in o tem napiše mnenje. Tako je še isto leto (7. julija 1768) nastal njegov znameniti Predlog odgovora za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah, kratko »Odgovor«, ki je prvi strokovni opis čebelarjenja na Kranjskem. Na zadnji strani rokopisa, ki ga hrani Arhiv Republike Slovenije, je zapisana pripomba »*poslano 30. julija 1768*«, kar omogoča sklepanje, da je kmetijska družba Odgovor poslala na Dunaj. V Odgovoru, ki ga je Glavar napisal na osnovi svojih 24 letnih praktičnih čebelarskih izkušenj ter prebiranja tujih čebelarskih knjig, je podrobno in strokovno popisano čebelarjenje na Kranjskem. Še posebej so pomembni njegovi izvirni predlogi, kako odpraviti ovire, ki zavirajo razvoj čebelarstva. Pri tem je postavil v ospredje: **»...izobraževanje čebelarjev, čebelarsko šolo in zakonodajo ter vprašanje slovenske čebelarske literature.«** Nekaj poudarkov iz Glavarjevega Odgovora:

- Najvišja oblast naj določi, da v bodoče ne bo potrdila niti vzela v službo nobenega vrtnarskega učenca, ki se po prestani skušnji pri Kmetijski družbi ne bo izkazal s potrdilom, da je v čebelarskem znanju zadostno poučen.
- Splošna praksa Gorenjcev, da vozijo čebele na pašo.
- Kdor hoče uspešno čebelariti, naj kupi in začne vsaj z 12 panji.
- Čebelnjake je najbolje namestiti na sredino med vzhodom in poldnevom. Svetuje panje iz mehkega lesa (najbolje lipov ali vrbov).
- Spodrezavanje ni primerno in avtor ga smatra za skrajno škodljivo.
- Podrobno je opisano rojenje čebel. Loči naravne ali prostovoljne in narejene ali prisiljene roje.

- Morjenje čebel naj se kot javni blaginji skrajno škodljivo popolnoma opusti.
- Tukajšnji kmet pogosto nima pojma o tem, kako je s temi živalcami ravnati in jih negovati. Treba bi bilo nagraditi tistega, ki bi imel v tej ali oni fari ali graščini največ rojev, in tistega, ki bi pridelal največ medu. Dalje bi bilo za povzdigo čebelarstva potrebno, da bi kak spreten veččak nevednega kmeta poučil o čebelarjenju.
- Najvišji dvor naj bi odprl milostne roke in preskrbel vsakemu siromašnemu kmetu vsaj tri panje čebel in sicer pred ajdovim cvetjem.
- Kmetom bom ob nedeljah in praznikih v prostih urah ustno tolmačil čebelarski nauk, kateremu si laskam, da sem v deželi najbolj večč. Pokazal jim bom tudi dejansko pri svojih čebelah vsa letna čebelarska opravila in spretnosti.
- Če je slavni Kmetijski družbi do tega, se ponujam, da bom vso svojo znanost (ker sem se mogel na tako majhnem prostoru le prav maločesa dotakniti) spravil na papir, da jo potem po cirkularjih ali javnem tisku oznanim deželi.

Dunaj je bil potom Odgovora podrobno seznanjen z naprednim čebelarjenjem na Kranjskem. Glavarjev Odgovor je bil v pomoč Scopoliju pri pisanju Razprave o čebelah (1770). Prevod Odgovora je objavil Mihelič (1934). Ureditev in dopolnitve tega prevoda je opravil Baraga (2017) in je objavljen v knjigi Čebelarska pisna zapuščina Petra Pavla Glavarja (2017).

*** Glavar: Pogovor o čebelnih rojih – napisana prva slovenska čebelarska knjiga – 1776**

Peter Pavel Glavar je napisal prvo slovensko čebelarsko knjigo. Že leta 1768 je ponudil Kranjski kmetijski družbi, da napiše za slovenske čebelarje knjigo s poukom o čebelarstvu v domačem (slovenskem) jeziku. V pismu kranjski kmetijski družbi 25. 11. 1771 sporoča, da piše učno knjigo z naslovom **O praktičnem splošnem čebelarstvu**. Le malo je verjetno, da bi takrat že imel v rokah prvo nemško pisano Janševo knjigo iz leta 1771. Pozneje jo je preimenoval po Janševi knjigi Razprava o rojenju čebel v Pogovor o čebelnih rojih, ki jo je napisal leta 1776. Vendar to ne pomeni, da je to le prevod prve Janševe knjige, ampak temeljito in obširno dopolnjena z Glavarjevimi dolgoletnimi praktičnimi čebelarskimi izkušnjami in znanjem iz tujih čebelarskih knjig, ki so nekatere ohranjene tudi v njegovi knjižnici v Komendi. Leta 1779 je knjigo poslal Kranjski kmetijski družbi. Ta jo ni natisnila, verjetno zaradi tega, ker je bila napisana v slovenskem jeziku. Leta 1823 je o Glavarjevem pisanju čebelarske knjige poročal Stratil. O rokopisu Glavarjeve knjige je obširno poročal leta 1848 Rechfeld. Leta 1932 je grofica Hohenwartova prodala Glavarjeve rokopise Narodnemu muzeju. Na rokopis, ki so ga našli v letih 1950/51 med Glavarjevimi rokopisi po prenosu v tedanji osrednji državni arhiv Slovenije, je opozorila arhivarka dr. Marija Verbič. V reviji Slovenski čebelar je rokopis Pogovor o čebelnih rojih obširno in temeljito, v treh nadaljevanjih, predstavil leta 1952 Stabej. Čebelarska zveza Slovenije je leta 1976 v zborniku Ob 200-letnici pisane besede v slovenskem čebelarstvu izdala tudi Pogovor o čebelnih rojih. Rokopis knjige in izdaja iz zbornika sta objavljena na spletu. Kot samostojna knjiga Pogovor o čebelnih rojih še ni izšla. V letu 2017 je bilo izpolnjeno Glavarjevo naročilo Tomelju in uresničen je bil Stabejev predlog. Izšla je knjiga Čebelarska pisna zapuščina Petra Pavla Glavarja (2017) in v prvem delu Pogovor o čebelnih rojih je objavljen Diplomatičen prepis in jezikovna posodobitev Pogovora o čebelnih rojih - Atelšek (2017). Dodana je študija »Po poti knjige Pogovor o čebelnih rojih, prva slovenska čebelarska knjiga.« Pogovor o čebelnih rojih je med prvimi slovenskimi strokovnimi publikacijami in v njej je zapisano prvo in obširno slovensko čebelje in čebelarsko izrazje.

*** Glavar: Predlog za dvig čebelarstva na Kranjskem – 1781**

Kranjska kmetijska družba je prejela od deželnega glavarstva dvorni dekret z dne 14. aprila 1775 z dodanim Čebelarskim patentom in Navodilom za čebelarske mojstre ter priložene izvode Janševe druge knjige. Glavar je bil zaprosen za presojo, ali je ta patent primeren tudi za Kranjsko. Veliko preprek (delo, bolezen, ...) je bilo, da je Glavar zaključil svoje poročilo namenjeno kmetijski družbi šele 17.12.1781. Poročilo bi lahko poimenovali Drugi Glavarjev odgovor. Razdeljeno je v tri razdelke: prvi obravnava primernost dežele za čebelarstvo, drugi prikazuje, koliko lahko omenjeni patent z dne 8. aprila 1775 in predpisani ukrepi z dne 14. aprila istega leta ustrezajo tej deželi in tretji poroča o ovirah v čebelarstvu in kako jih preprečiti. Prevod poročila je objavljen v knjigi Čebelarska pisna zapuščina Petra Pavla Glavarja (2017). Povzetek poročila: Prednostna pravica Kranjske do čebelarstva povzema prvi razdelek, kjer so analizirani pogoji za čebelarjenje v posameznih pokrajinah Kranjske. Na splošno je

Kranjska zaradi klime, bogate in raznovrstne ter izdatne čebelje paše zelo primerna za čebelarstvo. Izvedba ukrepov iz drugega razdelka opisuje mnenja o primernosti Čebelarškega patenta in Navodila za čebelarstvo mojstre. Na splošno sta primerna tudi za Kranjsko. Glavar predlaga nekaj dopolnitev. Pripombe k navodilom za Moravsko in poučevanje učitelja govori o možnosti, da bi ljudi poučevala čebelarstvo duhovščina. Potrjeno je dobro poznavanje čebelarstva na Kranjskem in pohvalno je, da je bil naš podeželan (Janša) postavljen za prvega čebelarškega učitelja na Dunaju. Ovire, ki otežujejo čebelarstvo povzema številne ovire, ki so škodljive pri čebelarjenju. Med njimi sta poudarjena morjenje čebel in pomanjkanje koristnega znanja. Obenem s sredstvi, da se temu odpomore opisuje zdravilna sredstva (ukrepe) za učinkovito odpravo ovir. Pomembna je pri tem uporaba primernih podstavkov ali panjev ter skupna uporaba čebelnjakov. Obsežnost stvari, ki jih je bilo treba obravnavati, je delo povečalo. V nadaljevanju razlaga zakaj je priprava poročila trajala kar nekaj let. Pri tem poudarja tudi naklonjenost in pomoč revnim podložnikom.

*** Glavar: Pravila za čebelarstvo vrtnarsko šolo na Lanšprežu – 1781**

Pravila za čebelarstvo šolo po vsebini in v obliki, kot jih je napisal Glavar, v čebelarški literaturi nismo zasledili. Napisal je štiri pravila, ki jih je vsebinsko prilagodil udeležencem šole in tudi gospodarskim razmeram na gospostvu Lanšprež. S poučevanjem čebelarstva je želel svojim podložnikom pomagati iz njihovega slabega gmotnega stanja in razširjati čebelarstvo kot pomembno gospodarsko panogo. Pri tem je poleg tedanjih splošno znanih tehnik čebelarjenja upošteval tudi zakonska določila Marije Terezije in svoje dolgoletne izkušnje ter postopke ravnanja s čebelami. Glavarjeva pravila niso bila uradno potrjena in odobrena, ker je to preprečil dvorni dekret o ukinitvi javnih učiteljev čebelarstva, ki je bil izdan 31. oktobra 1781. Predstavljajo pa unikatni in zelo pomemben dokument iz zgodovine svetovnega in še posebej slovenskega čebelarstva. Pojasnitev in nekaj poudarkov iz Glavarjevih pravil za čebelarstvo vrtnarsko šolo pod gospostvom Lanšprež:

- Delo državnega učitelja čebelarstva na čebelarstvo vrtnarski šoli na Lanšprežu, kjer sta že bila dva za šolanje primerna čebelnjaka, je bil pripravljen prevzeti Glavar sam in to brezplačno za dobo šestih let.
- Podobno kot na drugih takratnih čebelarških šolah je tudi Glavar predvidel, da bo pouk brezplačen. Tako je določal čebelarški patent Marije Terezije iz leta 1775 (Bienenzuchtverbreitung.... 1775).
- Določilo, da bo pouk v deželni (slovenski) jeziku je potrebno posebej poudariti in je posebnega pomena. Je izjemno določilo za Kranjsko konec 18. stoletja in velik prispevek k uveljavitvi slovenskega jezika.
- Marija Terezija je v Navodilu za čebelarstvo mojstre odredila (2. člen), da je osnova za pouk na javnih čebelarških šolah Janšev čebelarški nauk. Glavar to pritrjuje, a hkrati tudi določa, da naj se doda še vse stvari, ki jih Janša ne obravnava.
- Glavar je poznal določilo, da morajo učitelji čebelarstva opraviti šolanje na dunajski čebelarški šoli in uspešno tudi izpit za učitelja čebelarstva (5. člen – Instrukzion.... 1775).
- Glavar v svojih pravilih dosledno uveljavlja določila čebelarškega patenta iz leta 1775, še posebej, da je čebelarstvo oproščeno vseh dajatev kot na primer cestnina pri prevozu panjev na in iz paše, mitnine in drugo.
- Zanimiva je tudi ideja skupnih čebelnjakov, ki bi imeli prednost pred zasebnimi čebelnjaki. Glavar to predlaga iz različnih razlogov in med njimi je tudi ta, da bi te skupne čebelnjake vodili in oskrbovali usposobljeni skrbniki, ki bi se izšolali na čebelarstvo vrtnarski šoli.
- Za vajence predpisuje Glavar, da so stari 15 do 20 let, uka željni, pošteni in sposobni fantje. Prednost daje tistim, ki znajo brati in pisati v deželni jeziku.
- Glavar priporoča, da bi morali bodoči vrtnarji oskrbovati tudi čebelnjake, kar naj bi bilo tudi zakonsko predpisano.
- Šolanje se prične na začetku marca in konča konec meseca oktobra. Vajenci, ki bodo usposobljeni, bodo odpuščeni in vsaj najboljši bodo za nagrado dobili en panj.
- Pri čebelarstvo vrtnarski šoli pod gospostvom Lanšprež je dan poudarek skupnim čebelnjakom, ki bi imeli po 120 panjev. Vsak skupni čebelnjak ima dobro poučenega skrbnika, ki je zavezan od marca do oktobra, od jutra do večera paziti na čebele in mu pripada primerna letna plača iz skupnega dobička.
- Nove čebelje družine (naravni in umetni roji) so namenjene za dopolnitev ali nove skupne čebelnjake in se ne štejejo v prirejo. V skupno čebelarstvo lahko vstopi pa tudi izstopi vsak lanšpreški podložnik.

- Od čistega letnega dobička se najprej nameni 10% za napravo in postavitev novih čebelnjakov ter za nakup novih panjev, nato se izplača skrbnikova plača in ostanek nameni članom skupnosti (3/4 podložnikom in 1/4 gospostvu). Glavar meni, da bi imeli pri izplačilu prednost revnejši podložniki.
- Glavar odločno trdi, da je za vzrejo čebel potrebno znanje ter usposobljenost in meni, da so za skrbnike primerni le iznajdljivi, marljivi, trezni, zvesti in dobro vzgojeni ljudje.
- Skrbnik mora svojemu gospodu redno poročati in točno izvesti vse njegove ukaze. Prepovedano je svojeglavo in samovoljno postopanje, ukrepanje.
- Zahtevano je, da je skrbnik stalno, vseh osem mesecev, prisoten pri čebelnjaku in ni mu dovoljeno, da bi si iskal dodatne zasluge. Za zagotovitev stalne prisotnosti je namenjena tudi v bližini čebelnjaka postavljena uta, da bi ga varovala pred soncem in dežjem.
- Glavar je v pravilniku zasnoval učenje tehnike čebelarjenja: preglede, ocenjevanja, razvrščanja in označevanja panjev, spremljanja pregledov panjev, dogodkov in ukrepanj ter o vsem tem vodenje evidence, zapisnikov. Preglede panjev opravi trikrat na leto – spomladi, ob kresu in na vse svete - in pri tem opravi čiščenje panjev ter oceni moč družine (pet razredov), zalego (pet razredov) ter hudo gnilobo čebelje zalege. Na osnovi teh ocen razvrsti panje v pet razredov in za vsak razred določi postopke potrebnih čebelarskih opravil: krmljenje, ponovni pregledi, dodajanje matic, podstavkov in nastavkov in drugo. Zelo sistematičen, strokoven in pedagoško uspešen pristop, ki ga Glavar omenja v zasnovi že v Odgovoru. V Janševih knjigah ta sistem ni opisan. Nekatera opisana čebelarska opravila so v rabi še danes.
- Ob cvetenju ajde je najpomembnejši čas nabiranja medu in skrbnik pazi, da imajo čebele za delo dovolj prostora z dodajanjem podstavkov in nastavkov.
- Jeseni se opravi tehtanja, pripravi panje za zimo in poskrbi za zalogo medu za pitanje.
- Vsakodnevna opravila vključujejo jutranji in popoldanski pregled ter večkrat dnevni obhod čebelnjaka, preglede posameznih sumljivih panjev in opazovanje stanja čebel.
- Pozimi skrbnik pazi, da v panje ne zaidejo škodljivci kot so miši, rovke.
- Skrbnik naj bi ne imel svojih čebel, da ne bi prišlo do suma poneverb pri krmljenju, rojih in podobno. Ima pa pravico, da da svoje čebele pri jesenskem tehtanju v skupno rabo, kar se mu celo svetuje, da bo skrbneje varoval celoten čebelnjak.

* **Glavar: Čebelarska šola na Lanšprežu – 1781**

O poučevanju čebelarstva na čebelarski šoli na Lanšprežu poroča Glavar v pismu Tomlju z dne 28. novembra 1781, ko piše: »... sedaj imam vsak večer z njimi pouk, ki ga zvesto poslušajo. Ko sem namreč videl napredek, sem obljubil onim, ki bi se najbolj učili, nove čebele...« Glavar ni dobil uradnega dovoljenja za ustanovitev čebelarske šole. To je bilo pričakovano, ker je bil dne 31. oktobra 1781 izdan dvorni dekret (Hofdekret ..., 1781) o ukinitvi javnih učiteljev čebelarstva v vseh dednih deželah. Čebelarska šola na Lanšprežu je bila prva na Kranjskem in pouk je potekal v deželnem (slovenskem) jeziku, kar je poudarjeno tudi na spominski plošči Peter Pavel Glavar na kapeli na Lanšprežu.

5.2. Odkritje spominske plošče Petru Pavlu Glavarju na kapeli na Lanšprežu.¹¹

Odkritje spominske plošče Petru Pavlu Glavarju na pročelju kapele na Lanšprežu

Na Lanšprežu je bila v soboto, 9. maja 2015, slovesno odkrita in blagoslovljena spominska plošča duhovniku, dobrotniku, naprednemu gospodarju in kranjskemu čebelarju Petru Pavlu Glavarju. Plošča je nameščena na pročelju kapele, v kateri je tudi njegovo zadnje počivališče. Peter Pavel Glavar je kupil lanšpreško graščino in v njej od leta 1766 do 1784 preživel zadnja leta svojega življenja, v katerih si je prizadeval za napredek tamkajšnjih preprostih ljudi. Posebej pomembno je njegovo delo na področju čebelarstva. Leta 1768 je kot prvi temeljito strokovno opisal kranjsko čebelarstvo. Tedaj je namreč za Kranjsko kmetijsko družbo napisal predlog Odgovora za dunajski cesarski dvor o tem, kako doseči

napredek v čebelarjenju. Pri tem je poudaril pomembnost poučevanja čebelarjev, čebelarskih šol, čebelarske zakonodaje in slovenske čebelarske literature. Predstavil je način gojenja čebel na Kranjskem, kakršnega je pozneje na prvi čebelarski šoli na Dunaju poučeval tudi Anton Janša. S tem delom in strokovnim mnenjem k Humlovemu opisu prahe matice s troti v zraku je postal v Evropi znan kot napreden čebelar in Gornjelužiška čebelarska družba ga je leta 1772 imenovala za častnega člana. Peter Pavel Glavar je leta 1776 napisal prvo čebelarsko knjigo v slovenskem jeziku – gre za prevod in znatno dopolnitev prve Janševe knjige z naslovom Razprava o rojenju čebel (1771). V njej je Glavar poleg svojega védenja o čebelah prvič popisal tudi obširno slovensko čebelje in čebelarsko izrazoslovje. To je bilo prvo slovensko strokovno delo, vendar vse do zdaj, žal, še ni izšlo kot samostojna knjiga. Za Kranjsko kmetijsko družbo je leta 1781 napisal tudi Predlog za dvig čebelarstva na Kranjskem ter mu na koncu dodal še Pravila za čebelarsko-vrtnarsko šolo na Lanšprežu. Po vsebini in obliki podobnih pravil za čebelarsko šolo, kot jih je napisal Glavar, po doslej znanih podatkih nismo zasledili. V njih posebej izstopa določilo, da bo pouk potekal v deželnem (sloven-

Foto: Andrej Šalehar

ZGODOVINA ČEBELARSTVA

skem) jeziku. Glavar je leta 1781 na Lanšprežu ustanovil prvo čebelarsko šolo na Kranjskem in v njej tudi poučeval.

Napis na spominski plošči so zasnovali zasl. prof. dr. Andrej Šalehar, Janez Gregori, prof. biol., in Jože Pavlič. Slovesnost, ki so se je udeležili številni čebelarji in drugi, je priredila Regijska čebelarska zveza

Petra Pavla Glavarja pod vodstvom predsednika g. Antona Koželja. Slavnostni govornik je bil prof. dr. Peter Dovč, ploščo pa je blagoslovil g. prelat Jožef Lap. V kulturnem programu so sodelovali učenci OŠ Mima in pevski zbor Zagriški fantje iz Čateža.

Prof. dr. Andrej Šalehar

¹¹ Šalehar Andrej. Odkritje spominske plošče Petru Pavlu Glavarju na pročelju kapele na Lanšprežu. CXVII(2015)6, str. 220-221, Slovenski čebelar

5.3. Slikovno gradivo

(foto Andrej Šalehar)

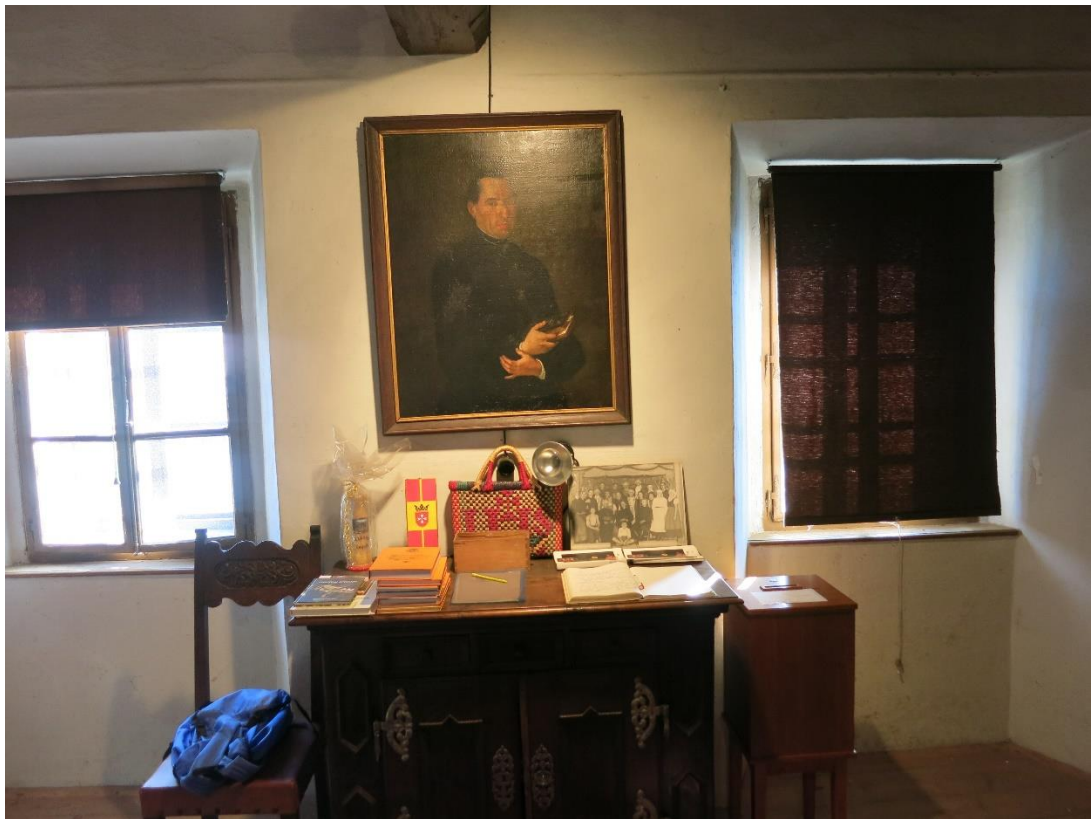
5.3.1. Glavarjeva knjižnica v Komendi

Beneficijska hiša v Komendi s spominsko ploščo Petru Pavlu Glavarju

Sprejemna soba v Glavarjevi knjižnici

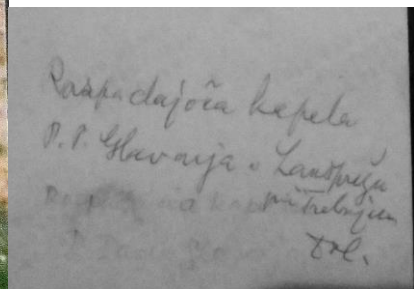
Knjižnica Petra Pavla Glavarja

5.3.2. Kapela na Lanšprežu in Glavarjev grob

Landspreis (Lanšprež), slika 124
Valvasor, Janez Vajkard. Topographia Ducatus Carnioliae modernae.
Ljubljana 1995, 316 str.

Landpreis

Razrušena kapela na Lanšprežu in zapis na hrbtni strani fotografije
Vir: Arhiv Glavarjevega beneficija

Kapela na Lanšprežu

Grob Petra Pavla Glavarja

5.3.3. Odkritje in blagoslovitev spominske plošče na kapeli na Lanšprežu – 9.5.2016.

Zbrani ob odkritju spominske plošče

Slavnostna govornika: Marko Alauf in prof. dr. Peter Dovč

Odkritje in blagoslov spominske plošče

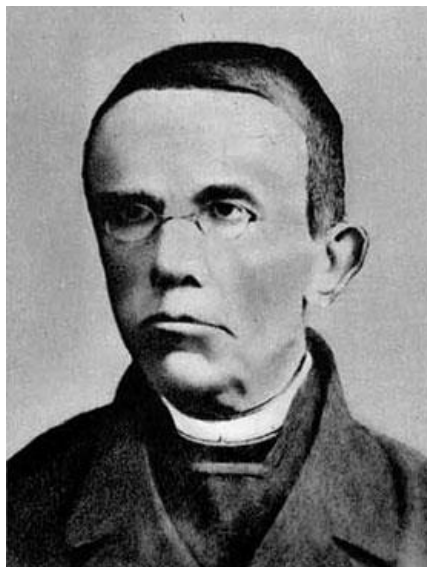
6. Spominska plošča Jožefu Jeriču na cerkvi sv. Nikolaja na Gradišču nad Stično
Odkritje 28.5.2016

Spominska plošča Jožefu Jeriču na cerkvi sv. Nikolaja na Gradišču (foto Andrej Peunik)
Vsebino spominske plošče so pripravili: zasl. prof. dr. Andrej Šalehar, pater Avguštin Novak in Janez Gregori,
prof. biol.

6.1. Jožef Jerič in njegov prispevek slovenskemu čebelarstvu

Jožef Jerič (1823 – 1888)

Jožef Jerič

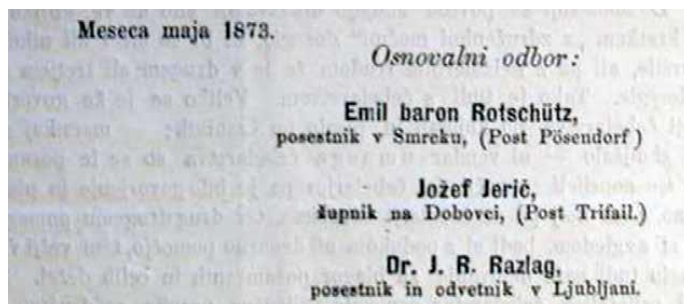
Ilustrirani Slovenec, št. 29, 15. 7. 1928

Jerič Jožef, duhovnik, je rojen 28. februarja 1823 v šentviški fari na Gradišču pri Zatičini. Študiral je gimnazijo in bogoslovje (1844) v Ljubljani. Po posvetitvi v duhovnika je služboval v raznih krajih na Dolenjskem, nazadnje kot župnik v Dobovcu pod Kumom. Po upokojitvi se je preselil v Ljubljano. V Dobovcu se je bavil z umnim kmetovanjem, zlasti s čebelarstvom, bil je vrsto let odbornik Kranjske kmetijske družbe, je med ustanovitelji Kranjskega društva za umno čebelarstvo (1873), bil do leta 1876 podpredsednik in potem do leta 1882 predsednik društva. Urejeval je prvo slovensko čebelarsko revijo Slovenska čebela (1873 – 1882). Maja 1882 je prevzel uredništvo in izdajateljstvo Slovenca (urednik do 1887, izdajatelj do 1888), razširil Slovenca v dnevnik (1883) ter ima zasluge pri ustanovitvi Katoliške bukvarne (1879) in Katoliške tiskarne (1883).

Umrl je 12. julija. 1888 v Šentvidu na Koroškem in je pokopan v Ljubljani.

1873 (Emil Rothschütz in Jožef Jerič) Ustanovitev kranjskega društva za umno čebelarstvo (1873), prvo predsednikovanje (Emil Rothschütz) do leta 1875

V zgodovini slovenskega čebelarstva je pomembno tudi leto 1873, ko je bilo v Ljubljani ustanovljeno kranjsko društvo za umno čebelarstvo. V Pravila (Pravila..., 1873) društva so v drugi člen med drugim zapisali: »...izdajanje podučnih spisov, zlasti v društvenem listu; večkratni shodi čebelarjev zapored po raznih krajih in mestih sklenjeni z razstavami in darili; naprava društvene zbirke podučnih spisov, knjig in čebelarskega orodja, ter tudi bralnega društva; obdarovanje pridnih čebelarjev v spodbudo drugim,...; preskrbljevanje pripravnih panjev in drugega orodja, kolikor mogoče po nizki ceni; delenje dotičnih semen; naprava zgledne čebelarije za poduk...«. Vabilo na pristop k čebelarskemu društvu za Kranjsko in sosedne dežele so podpisali pobudniki:

Vabilo, 1873

Prvi predsednik kranjskega društva za umno čebelarstvo je bil v letih 1873 – 1875 Emil Rothschild. Odbor kranjskega društva je kranjsko kmetijsko družbo večkrat zaprosil za denarno pomoč novo ustanovljenemu društvu in predlagal povečanje sredstev za nakup čebeljih panjev za učitelje in revne kmetovalce. Članarina za članstvo v kranjskem čebelarskem društvu je bila za učitelje in revne kmetovalce polovična.

1873–1882 (Jožef Jerič)
Urednik prve slovenske čebelarke revije Slovenska
čebela (1873–1882)

Jožef Jerič je prevzel urejevanje revije Slovenska čebela po Vatroslavu Holzu, ki je bil urednik prvih šestih števil prvega letnika leta 1873. Od sedme številke leta 1873 do dvanajste številke leta 1882 pa je revijo urejeval Jožef Jerič.

1873–1884 (Jožef Jerič)
Podpredsednik (1873–1875) in predsednik slovenskega
društva za umno čebelarstvo (1876–1884)

Jožef Jerič je bil leta 1873 soustanovitelj kranjskega društva za umno čebelarstvo in do konca leta 1875 njegov podpredsednik. Po odstopu prvega predsednika Emila Rothschilda je bil leta 1876 za predsednika slovenskega društva za umno čebelarstvo izvoljen Jožef Jerič, ki ga je vodil do leta 1884.

Leta 1876 so na občnem zboru društva sprejeli v slovenskem jeziku napisana dopolnjena pravila Slovenskega društva za umno čebelarstvo.

6.2. Praznovanje 80 letnice ustanovitve ČD Stična in odkritje spominske plošče Jožefu Jeriču

Naslovnica

<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-W8Z88HGN>

Čebelarstvo društvo Stična je leta 2016 praznovalo 80 letnico. Ob tej priložnosti je izdalo knjigo Kako lepo je biti čebelar. Praznovanje visoke obletnice je organiziralo na Gradišču nad Stično, kjer je bil rojen Jožef Jerič, duhovnik, zaveden narodnjak in napreden čebelar, ki je veliko prispeval pri razvoju in napredku kranjskega čebelarstva. ČD Stična je odločilo, da mu v zahvalo za njegov prispevek odkrije ob svojem jubileju, spominsko ploščo. Spominsko obeležje je blagoslovil Izidor Grošelj, župnik župnije Šentvid pri Stični ob sodelovanju dveh duhovnikov, ki sta člana ČD Stična.

6.3. Slikovno gradivo - odkritje in blagoslov spominske plošče

Foto Andrej Šalehar

Pevski zbor in duhovniki pred odkritjem spominske plošče

Odkritje spominske plošče

Po blagoslovu še pozdrav čebelarskih praporov

Skupinska slika ob zaključku slovesnosti odkritja in blagoslovitve spominske plošče
(foto Andrej Peunik)

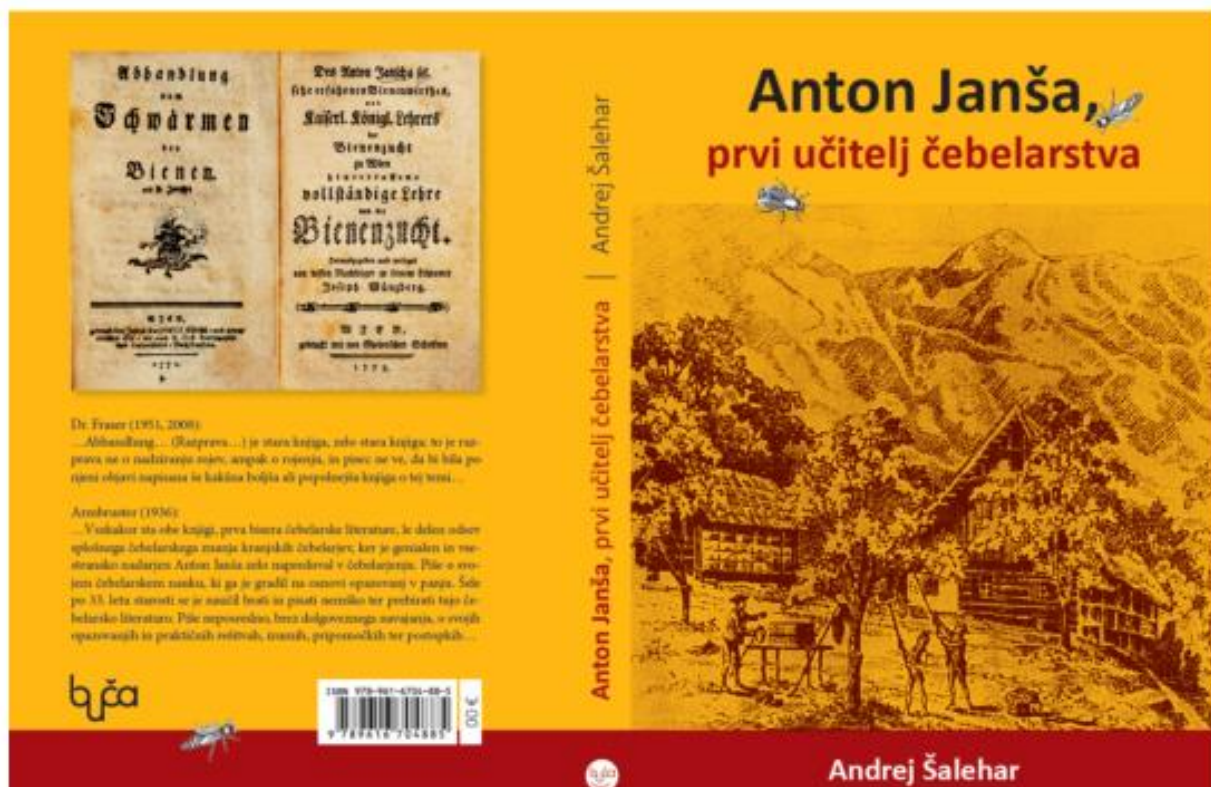
7. Spominska plošča Antonu Janši v slovenščini na vhodu v park Augarten na Dunaju

Odkritje 9.4.2019

Slovenska spominska plošča Antonu Janši v Augartnu na Dunaju (foto Čebelarska zveza Slovenije)
Osnovni tekst so napisali: zasl. prof. dr. Andrej Šalehar, Vladimir Fajdiga, Tone Tomec in Janez Gregori, prof. biol.

7.1. Anton Janša, prvi učitelj čebelarstva

* Anton Janša od rojstva (1734) do odhoda na Dunaj (1766)

Anton Janša je rojen na Breznici na Gorenjskem (Slovenija) na Kuharjevi domačiji. Krščen je bil 20. maja 1734 in to je sedaj privzeto kot njegov rojstni dan (svetovni dan čebel). Bil je tretji otrok med devetimi. Po smrti očeta (1752) je opravljal tlako grajskega vrtnarja in prevzel gojenje čebel, ki so bile od nekdaj pri hiši. Čebelaril je na tedanji gorenjski način, ki ga je s svojimi opazovanji čebel dopolnjeval. V čebelnjaku je imel tudi več kot sto družin v lesenih gorenjskih panjih. Znan je bil tudi po slikanju panjskih končnic.

* Ali je bil Anton Janša na Koroškem pred odhodom na Dunaj?

Najdenih je dvajset objav, ki poročajo, tudi zelo različno, da so bile Koroška in njene ustanove izhodišče in priporočilo za imenovanje Janše za čebelarskega učitelja na Dunaju. Povsem mogoče je, da je Janša obiskal ali obiskoval Koroško, saj od Breznice ni pretirano daleč. Vendar različna poročanja, še posebej o obisku Marije Terezije in njenega spremstva v Celovcu julija 1765, ugotovitve Navratilove raziskave Antona Janše iz leta 1883 in 1886 in uvodni zapis Antona Janše v njegovi prvi knjigi, kjer niti z besedo ni omenjena Koroška, postavljajo dvome v najdene objave. Morda bo pri nadaljnjih iskanjih odkrit še kakšen dokument, ki bo potrdil ali ovrgel sedanje nepojasnjene dvome. V veliko pomoč bi bila najdba zapisov o obisku cesarice Marije Terezije in spremstva v Celovcu leta 1765 izpod peresa pričevalca Franza von Werfensteina.

* Ustanovitev prve čebelarske šole na Dunaju, šolski čebelnjak, panji in čebele

Cesarica Marija Terezija je bila prepričana, da je čebelarstvo skriti vir za nacionalno blagostanje, ki pa za dober uspeh zahteva dobro usposobitev. Leta 1769 je na Dunaju ustanovila čebelarsko šolo, ki je bila prva avstrijska kmetijska šola in prva čebelarska šola na svetu. Pobuda za njeno ustanovitev je bil tudi Glavarjev Odgovor (1768), kjer je poudarjeno izobraževanje čebelarjev, čebelarska šola in pravna ureditev čebelarjenja. Čebelarska šola s šolskim čebelnjakom je bila najprej v Augartnu (1770–1775) in pozneje (1775–1781) na Belvederju. Janša naj bi leta 1766 pripeljal s seboj na Dunaj 16 gorenjskih panjev s kranjskimi čebelami iz domače Breznice. V šolskem

čebelnjaku je imel na začetku leta 1770 16 panjev, konec istega leta 66, leta 1772 pa že 300. Jeseni leta 1773, ob smrti, je zapustil 194 panjev.

* **Od slikarja (1766–1769) do učitelja čebelarstva (1770)**

Anton Janša in njegov brat Lovrenc sta se leta 1766 vpisala na bakrorezno-risarsko šolo na Dunaju, brat Valentin se je tja vpisal leta 1767. Antonova brata, oba znamenita slikarja, še posebej Lovrenc, sta bila pozneje na tej šoli profesorja. Anton je postal priznani in poznani slikar, ki je dobival državno podporo. Ko je Nižjeavstrijska gospodarska družba po nalogu Marije Terezije iskala čebelarja za učitelja na čebelarski šoli, se je javil Anton Janša in bil leta 1769 najprej sprejet za čebelarja. Takrat je že razumel nemško.

* **Anton Janša, učitelj čebelarstva (1770–1773)**

Za učitelja čebelarstva in potovalnega učitelja za čebelarstvo ga je Marija Terezija imenovala 6. aprila 1770. Pozneje mu je odobrila plačo 600 goldinarjev »na vse žive dni« in dovolila, da se ob prostem času ukvarja tudi s slikarstvom. Na čebelarski šoli je bil pouk pri šolskem čebelnjaku v Augartnu nekako od srede meseca aprila do konca meseca septembra. Teoretičen del je bil vsak dan popoldne od 6. do 7. ure. Čez dan je bil Janša vsakomur na razpolago za vprašanja, nasvete in praktične predstavitve. Konec julija se je čebelarska šola do sredine septembra preselila na Moravsko polje na ajdovo pašo. Šola je bila brezplačna in odprta vsakomur. Med Janševimi učenci in poslušalci so bili številni poznejši glasniki njegovega čebelarskega nauka, učitelji na novih čebelarskih šolah, kjer se je smelo poučevati samo po Janševem čebelarskem nauku, in pisci modernih čebelarskih knjig. Janša in čebelarska šola sta bila v središču medijske pozornosti. Leta 1773 je Janša izdelal načrt in predlog za čebelarsko družbo, ki pa ni bil sprejet, njegove predloge pa povzema Čebelarski patent (1775).

* **Janšev čebelarski nauk**

Janšev čebelarski nauk temelji na dobrem poznavanju čebel in ima za osnovo kranjsko čebelarjenje, znanje gorenjskih čebelarjev. O čebelarstvu na Kranjskem, čebelarski šoli v Augartnu in Janši je obširno poročal Realzeitung, 4. marec 1771. Janša je učil, da se čebel ne sme moriti, učil je voziti čebele na pašo, ovrgel je nauk, da so troti vodonosci, in učil, da se matica oprahi s troti v zraku, kar so poznali kot prvi na svetu že stari gorenjski čebelarji. Čebelaril je v lesenih gorenjskih panjih. Je med začetniki nakladnega čebelarjenja in je izumitelj čebelarskih pripomočkov – vrša. Osnova njegovega dobičkonosnega čebelarjenja (nauka) je uravnavanje rojenja, pomlajevanje družin in da ne mori čebel – kratko: v dobrem ravnanju s čebelami. Janšev čebelarski nauk je na Dunaju in tudi v drugih deželah vzbudil veliko zanimanja in posnemanja.

* **Prva Janševa knjiga Razprava o rojenju čebel (1771)**

Prvo najavo, da Janša piše čebelarsko knjigo, je objavil Realzeitung (4. marca 1771). Točnega datuma izida knjige še ne poznamo, vemo pa, da je izšla med 14. avgustom in 11. septembrom 1771. Namenil jo je svojim ukaželnim učencem. Knjiga je bila ponatisnjena leta 1774, 1775 (?) in 1925 ter prevedena v poljski, madžarski in češki jezik; v slovenski jezik leta 1776 in 1906. O knjigi, še posebej o prahi matice s troti, so pisali, tudi kritično, številni čebelarji in znanstveniki, med njimi zelo pohvalno Fraser (1951).

* **Rana smrt Antona Janše (13. 9. 1773)**

Anton Janša je umrl star šele 39 let in je pokopan na pokopališču fare sv. Leopolda na Dunaju. Pred smrtjo ni naredil oporoke, našel pa se je ostalinski (zapuščinski) zapisnik.

* **Druga Janševa knjiga Popolni nauk o čebelarstvu (1775)**

V drugi knjigi Popolni nauk o čebelarstvu je zapisan celoten Janšev čebelarski nauk, ki je bil prvič objavljen leta 1773 (avtor ni poznan, sodeč po vsebini pa je to bil neznani Janšev učenec) in drugič leta 1774 izpod peresa njegovega učenca Kratzerja. Knjigo je dve leti po Janševi smrti izdal Münzberg, Janšev učenec in naslednik kot učitelj čebelarstva na dunajski čebelarski šoli, na osnovi rokopisa, ki ga je zapustil Janša. Do sedaj je znanih šest

izdaj. V slovenski jezik je bila prvič prevedena leta 1792 (Goličnik na pobudo Kumerdeja), sledila je izdaja leta 1906 (Rojina) in skupaj še štiri izdaje. V knjigi sta omenjena svetovno znana čebelarja Reamur in Schirach, kar potrjuje, da je Janša potem, ko se je naučil nemško, verjetno prebiral čebelarske knjige drugih piscev.

* **Ocene in mnenja o Janševih knjigah ter o Janši kot čebelarju pisatelju**

Knjigi sta učbenika, ki poučujeta o kranjskem načinu čebelarjenja in sta Janši ter kranjskemu čebelarstvu prinesla svetovno slavo. Dunajski dvor je razposlal Janševi knjigi po c. kr. deželah. Na splošno so priznana Janševa načela in načini čebelarjenja. Posebej so poudarjene njegove praktične izkušnje. Janša piše na kratko in jasno ter razumljivo. Knjigi sta uvrščeni v svetovno klasično čebelarsko literaturo, sta njena bisera.

* **Čebelarski patent (1775) in Navodilo za čebelarske mojstre (1775)**

Dva slovenska čebelarja, Glavar in Janša, sta neposredno vplivala na vsebino in izdajo čebelarskega patenta. Poudarjeno je ustanavljanje čebelarskih šol, čebelarstvo je prosto davkov, pri prevozi na pašo se ne plača mitnine, vsakdo lahko čebelari in še druge ugodnosti. Mihelič (1934) pri presoji Čebelarskega patenta piše, da ta v celoti sloni na Janševih predlogih, ki jih je predložil Mariji Tereziji v načrtu za ustanovitev čebelarske družbe v Avstriji. Dodana je odredba Navodilo za čebelarske mojstre, kjer je Janšev čebelarski nauk predpisan na čebelarskih šolah.

7.2. Napis na slovenski spominski plošči Antonu Janši na Dunaju¹².

¹² Šalehar Andrej, Fajdiga Vladimir, Gregori Janez, Tomec Tone. Napis na slovenski spominski plošči na Dunaju. CXXI(2019)11, str. 314-315, Slovenski čebelar

Napis na slovenski spominski plošči Antonu Janši na Dunaju

Andrej Šalehar, Vladimir Fajdiga, Janez Gregori, Anton Tomec
andrej.salehar@bf.uni-lj.si

Odkritje spomske plošče Antonu Janši v slovenskem jeziku na Dunaju (9. april 2019) je za slovensko čebelarstvo in za celotno Slovenijo pomemben dogodek. Anton Janša, preprosti kmečki mladenič, je bil prvi učitelj čebelarstva (1770–1773) na čebelarški šoli v Augartnu na Dunaju in učil je gorenjski način čebelarjenja. Že leta 1775 je bilo v odloku Marije Terezije Navodilo za čebelarske mojstre predpisano, da se mora na javnih čebelarskih šolah učiti Janšev čebelarski nauk.

Na vsaki spominski plošči ima napis osrednji pomen. Žal pa je bil v medijskih sporočilih napis na tej slovenski spominski plošči le redkokdaj predstavljen. Naj bo tu že v uvodu pojasnjeno, da je priprava napisa na spominskih ploščah zahtevna in odgovorna naloga, da ga mora skupaj napisati več dobrih poznavalcev dela in življenja prednika, ki mu je spomska plošča posvečena. Nikoli ga ne sme pripraviti le en posameznik. Pri tem je tudi vedno omejujoč dejavnik prostor. Besedila so običajno vklesana, kar samo povečuje zahtevnost priprave napisa.

V Augartnu na Dunaju je bila v nemškem jeziku leta 1934 že postavljena spomska plošča Antonu Janši. Kaj je na njej v nemškem jeziku zapisano, lahko preberemo v *Slovenskem čebelarju* (letnik 69, 1967, št. 5, str. 137–138). Slovenski prevod:

V s p o m i n
ANTONU JANŠI,
prvemu avstrijskemu čebelarskemu učitelju in
čebelarskemu raziskovalcu ob njegovem 200. rojstnem
dnevu — p o k l a n j a avstrijsko čebelarsko združenje
v letu 1934.

Prevod Valko Razinger (1967, str. 138)

Ob dvestoletnici Janševe smrti leta 1973 je bilo na spominski plošči na spodnjem robu dopisano v nemškem jeziku, razen zadnje vrstice, ki je napisana v slovenskem jeziku (več je napisano v *Slovenskem čebelarju* – letnik 75, 1973, št. 7, str. 193–199):

1734 1973 1773

Ob priliki 200 letnici njegove smrti na Dunaju
Deželna čebelarska zveza na Dunaju
Zveza čebelarskih društev za Slovenijo

Spomska plošča Antonu Janši v Augartnu

Hvalevredno – in to je samo poseben dokaz za velik Janšev prispevek k razvoju čebelarstva. Vendar nobenega podatka, od kje je Janša, da je učil gorenjsko čebelarjenje, da je bil slovenski čebelarski učitelj ... Resnično je zato velikega pomena, da je sedaj pod to spominsko ploščo tudi spomska plošča v slovenskem jeziku.

In sedaj k slovenskemu napisu na spominski plošči. Priprava napisa se je začela leta 2017. Osnovna zamisel je bila, da bi bil na slovenski plošči dvojezični napis: slovenski in nemški. Po dolgem usklajevanju skupine (avtorji sestavka), ki se je zbrala ob tej nalogi, je bil predlagan daljši dvojezični napis, ki pa v meddržavnih usklajevanjih ni bil sprejet. Soglasja tudi ni dobil skrajšani dvojezični napis. Končna odločitev je bila, da naj bo na spominski plošči, ki so ji odmerili velikost 208 × 40 cm, samo napis v slovenskem jeziku, ki se glasi:

ČZS uspelo, čeprav v to ni nihče verjel!

Pri postavitvi spomske plošče Antonu Janši na Dunaju gre za zgodovinski dosežek. Po večletnem usklajevanju z avstrijskimi oblastmi smo lahko veseli, da smo uskladili slovenski napis na Dunaju, kar je prava redkost in smo na to lahko upravičeno ponosni. Predsednik ČZS Boštjan Noč in ekipa na ČZS je edina verjela, da bo večletna želja slovenskih čebelarjev uresničena. Zato gre prvo zahvala za vztrajnost Boštjanu Noču, predsedniku ČZS ter ekipi, ki je projekt izvedla: Marku Alaufu, podpredsedniku ČZS, Barbari Dimc, tajnici ČZS, kamnosekinji Mateji Sambol, Albinu Zajcu in Dominiku Dimcu. Zahvala gre tudi skupini: prof. Andrej Šalehar, Vladimir Fajdiga, Janez Gregor in Anton Tomec, ki je pripravila napis za ploščo. ČZS

Anton Janša
 (*1734, Breznica, +1773, Dunaj)
 Kranjski kmet in čebelar. Bil je prvi učitelj čebelarstva na
 čebelarški šoli Marije Terezije na Dunaju, ki je učil nakla-
 dno čebelarjenje in prevažanje čebel na pašo. Napisal dve
 čebelarški knjigi in je začetnik modernega čebelarstva.
 Ob proglasitvi svetovnega dneva čebel postavila Čebelar-
 ska zveza Slovenije. A.D. MMXVIII
www.czs.si/anton_jansa

Ta napis je bil pred letošnjo izdelavo spominske plošče v
 zadnji alineji dopolnjen z noveliranjem podatkov (letnica,

dopis drugo praznovanje in dodana je Občina Žirovnica) in
 spletni naslov, nadomeščen s QR-kodo, ki vodi do spletne
 strani ČZS, www.czs.si.

Na tako skromno odmerjenem prostoru se je morala
 pretehtati vsaka črka in med Janševimi deli izbrati ter za-
 pisati samo najpomembnejša. Napis sedaj jasno in nedvou-
 mno sporoča, da je Anton Janša doma na Breznici (Gorenj-
 ska), da je bil prvi učitelj čebelarstva na Dunaju, da je učil
 gorenjsko čebelarjenje (nakladno čebelarjenje, prevažanje
 čebel na pašo), da je napisal dve čebelarški knjigi (nekateri
 ju imenujejo bisera čebelarške literature) in da je začetnik
 modernega čebelarstva.

7.3. Spominska plošča v slovenskem jeziku in odkritje - 9.4.2019.

Spominsko ploščo v slovenskem jeziku sta v dunajskem parku Augarten uradno odkrila predsednik slovenskega državnega zbora g. Dejan Židan in predsednik avstrijskega zveznega parlamenta g. Wolfgang Sobotka. Dogodka so se udeležili člani Čebelarške zveze Slovenije pod vodstvom predsednika g. Boštjana Noča, veleposlanica slovenskega veleposlaništva na Dunaju gospa mag. Ksenija Škrilec in župan občine Žirovnica g. Leopold Pogačar, številni slovenski čebelarji in drugi gostje.

Pod nemško ploščo in reliefom je sedaj še plošča v slovenskem jeziku, ki poudarja Janšev izvor, vodenje dunajske čebelarške šole, gorenjski čebelarški nauk in njegovi čebelarški knjigi.

Tajništvo ČZS je na spletni strani ČZS zapisalo:

Danes 9. 4. 2019 smo na Dunaju v Augartnu odkrili ploščo Antonu Janši v slovenskem jeziku. To so bile želje in sanje številnih rodov slovenskih čebelarjev, kajti plošča velikemu Slovencu na Dunaju v slovenskem jeziku je prava redkost. Na dogodku sta bila med drugimi prisotna tudi predsednika slovenskega in avstrijskega parlamenta ter še nekaj drugih politikov in visokih gostov!

Boštjan Noč, predsednik Čebelarške zveze Slovenije, je v govoru »politično elito« podučil, da se je že Marija Terezija zavedala pomena čebelarstva in je čebelarjem popolnoma ukinila davke, čebelarjem brezplačno delila sladkor ... Izrazil je upanje, da bo temu sledila tudi slovenska in avstrijska politika. Zahvalil se je državi Avstriji, veleposlaništvu Republike Slovenije na Dunaju, Občini Žirovnica za financiranje spominske plošče ter sodelavcem ČZS, ki so verjeli v ta projekt. Omenil je tudi g. Antona Špendova, ki je bil med najzaslužnejšimi, da je leta 1974 Avstrija priznala, da je bil Anton Janša Slovenec. Zaključil je z dobro znanimi besedami državne sekretarke Tanje Strniša »svetovni dan čebel združuje Slovence in povezuje svet« in da naj ta plošča krepí prijateljstvo med Slovenijo in Avstrijo.

Zahvala gre tudi vsem prisotnim čebelarjem, ki so se kljub zelo zgodnji uri udeležili slovesnosti.

Tajništvo ČZS

7.4. Slikovno gradivo (foto Čebelarstva zveza Slovenije)

Odkritje spominske plošče

Skupinska slika po odkritju

Spominska plošča Antonu Janši v Augartnu na Dunaju – 9.4.2019

8. Povzetek

V letih 2011-2019 so potekale intenzivne raziskave zgodovine slovenskega čebelarstva. Rezultati tega dela so predstavljeni v številnih monografijah, ki so dostopne na digitalni knjižnici Slovenije. Za posamezne prednike, čebelarji in pospeševalci slovenskega čebelarstva, smo presodili, da je potrebno njihove prispevke zaradi njihove pomembnosti javno predstaviti. Postavili smo šest spominskih plošč, ki so v nadaljevanju na kratko predstavljene kronološko po času odkritja:

1. 20. 5. 2011.

Spominska plošča Emilu Rothschtützu na mestni hiši v Višnji Gori

Čebelarji družine Rothschtütz imajo pionirsko vlogo pri poimenovanju, uveljavitvi, širjenju in priznanju kranjske čebele. Objavili (1857) so prvi opis kranjske čebele, kjer je tudi prvič poimenovana in jo pričeli izvažati. Ustanovili so prvi Kranjski trgovski čebeljak (1868). Tako so na široko odprli trgovino s kranjskimi čebelami in čebelarstvo opremo ter prispevali k širjenju kranjske čebele v Evropi in svetu. Vsa pozornost je bila usmerjena na našo domačo kranjsko čebelo in njeno čistost. To je nedvomno preprečilo večji pohod italijanske čebele v naših krajih. Emil Rothschtütz je bil od leta 1865 član Kranjske kmetijske družbe in veliko je prispeval k pospeševanju slovenskega čebelarstva. Skupaj z duhovnikom Jožefom Jeričem in posetnikom ter odvetnikom dr. Razlagom je dal pobudo ter tudi soustanovil (1873) Kranjsko društvo za umno čebelarstvo, ki mu je predsedoval v letih 1873 – 1875. Z ustanovitvijo društva sta pričeli izhajati reviji Slovenska čebela (1873–1882) in Die Krainer Biene (1873–1875). Izdelal je predlog in program za čebelarstvo šolo na gradu Podsmreka pri Višnji Gori (1873, 1874), kar pa ni uspelo. Sodeloval je s tujimi strokovnjaki na področju čebelarstva. Še posebej je pomembno njegovo sodelovanje z doc. dr. Pollmannom na kmetijski akademiji v Popelsdorfu, ki je dal leta 1875 kranjski čebeli znanstveno poimenovanje: *APIS MELLIFICA CARNICA*. Posredoval mu je kranjske čebele in tako prispeval k vpisu kranjske čebele v zoološko sistematiko medonosne čebele (1879). V letih 1890–1893(1–6) je družina čebelarjev Rothschtütz na gradu Podsmreka pri Višnji Gori v samozaložbi izdajala revijo Imkers Rundschau (Čebelarski razgledi). Pomembna je tudi njihova druga publicistična dejavnost. V njihovo bibliografijo je uvrščeno 21 monografij in tiskov (skupaj s ponatisi) in 177 objav v periodičnih publikacijah. Odkrita so bila tudi malo poznana dela (Berichte über Krainer Biene ... - Poročila o kranjski čebeli).

Zasluge članov družine Rothschtütz sta predvsem strokovna in vsestranska popularizacija kranjske čebele ter posredovanje genskega materiala, na podlagi katerega je bila naša čebela prepoznana kot samostojna podvrsta *Apis mellifera carnica*, Pollmann 1879. Njena tipska lokaliteta je Kranjska, torej zdajšnja Slovenija. Najzaslužnejši je **EMIL ROTHSCHÜTZ**, ki bi ga lahko imenovali tudi **OČE KRANJSKE ČEBELE**.

2. 21. 6. 2011.

Spominska plošča Gustavu Pircu na rojstni hiši v Škofji Loki

Gustav Pirc ni bil čebelar, a je kot tajnik Kranjske kmetijske službe pomembno, morda bolj odločilno, leta 1897 vplival na ponovno obuditev organiziranega slovenskega čebelarstva in na izhajanje slovenske čebelarske revije Slovenski čebelar, ki izhaja še danes. Na sedežu Kranjske kmetijske družbe je sklical sestanek čebelarjev in takrat so se dogovorili o ustanovitvi čebelarskega društva. Pirc je takrat tudi pojasnil, kako lahko Kmetijska družba pomaga slovenskemu čebelarstvu, če bodo čebelarji organizirani v čebelarskem društvu, ki je bilo ustanovljeno 24. januarja 1898. Imenovalo se je: Slovensko čebelarsko društvo za Kranjsko, Štajersko, Koroško in Primorsko. Prva številka revije Slovenski čebelar je izšla februarja leta 1898. Gustav Pirc je nato v prvih letih kot tajnik in pozneje predsednik Kranjske kmetijske družbe, še posebej s finančnimi namenskimi sredstvi, pomagal društvu in izhajanju revije Slovenski čebelar

3. 14. 6. 2016.

Spominska plošča Georg-Juriju Jonkeju na hiši Kočevarjev staroselcev v Občicah

Jurij Jonke je po rodu Kočevar in je pisec tretje izdane slovenske knjige na področju čebelarstva. Knjigi *Kranjski Zhbelaarzhik*, ki sta bili izdani leta 1836 in 1844, je napisal v nemškem jeziku, a je, kakor beremo na uvodni strani: »...in tudi v kranjski jezik prestaviti dal...« Tako je zgradil most med dvema narodoma, ki sta živela v sožitju na istem geografskem prostoru. Jurij Jonke je v letih 1846-1851 s serijo enajstih objav o kranjskih čebelarskih letih v tedaj najpomembnejši reviji *Bienen-Zeitung* znatno prispeval k poznavanju kranjskega čebelarstva v svetu. Te objave so prve objave iz Kranjske take vrste in so zelo pomembne za zgodovino slovenskega čebelarstva. Pomembne so tudi njegove druge objave – skupaj 12, ki jih je objavil v tedanjih časopisih, ki so izhajali na Kranjskem in tudi v tujini. Dve objavi v *Kmetijskih in rokodelskih novicah* sta v slovenskem jeziku. Njegove objave potrjujejo, da je imel Jonke veliko teoretičnega in praktičnega znanja o čebelarstvu ter da je bil gospodaren čebelar, ki ne skrbi samo za današnji dan, ampak tudi za čebelarjenje v prihodnjih letih, ko bodo presenetila sušna leta. Čebelarji so pred stoletjem in pol brali, bili so izobraženi, borili so se za »čebelarski prav« in bili so kritični, pravi vzor za pot napredka. Vse to pa razberemo tudi v Jonkejevih objavah.

Jurij Jonke je leta 1857 na prošnjo kranjske kmetijske družbe napisal instrukcije za poučevanje čebelarstva za učitelje ljudskih šol na kmetih. Kot učbenik je predlagal drugo dopolnjeno izdajo knjige *Kranjski Zhbelaarzhik* iz leta 1844. Na osnovi njegovih instrukcij je kranjska deželna vlada izdala septembra 1857 odredbo s katero je spodbudila učitelje k čebelarjenju. Preprosto napisana čebelarska knjiga je vrsto let vzgajala in učila slovenske čebelarje. Učitelji na deželi pa so postali glavni pospeševalci čebelarjenja.

Jurij Jonke je dobro vedel, da umnega čebelarjenja ni brez teoretičnega in praktičnega znanja in zapisal je: **...za čebelarstvo ni vsaki, kakor za matiko...**«, kar velja tudi za današnji čas.

4. 9. 5. 2015.

Spominska plošča Petru Pavlu Glavarju na kapeli na Lanšprežu

Peter Pavel Glavar (Glovar), duhovnik, narodni gospodar in mecen, rojen 2. maja 1721 v Ljubljani je nezakonski otrok. Glavar je zelo dejavno skrbel za duhovni in telesni blagor svojih župljanov in podložnikov, za kar je namenil precejšen del svojih dohodkov. V Komendi, kjer je bil župnik je zgradil benefičijsko hišo in postavil bogato knjižnico, kjer so tudi čebelarske knjige. Leta 1765 mu Malteški viteški red ni več podaljšal zakupne pogodbe. Zato je kupil graščino Lanšprež na Dolenjskem, kjer je domoval od leta 1766 do svoje smrti. Na Lanšprežu se je Glavar posebej posvetil čebelarstvu, s katerim se je ukvarjal tudi že v Komendi. Imel je okrog 200 panjev. Leta 1768 je postal član *Kranjske kmetijske družbe* in na njeno prošnjo je istega leta za avstrijsko vlado napisal v nemščini »Odgovor«, ki je prvi strokovni opis čebelarjenja na Kranjskem. V Odgovoru, ki ga je Glavar napisal na osnovi svojih 24 letnih praktičnih izkušenj, je podrobno in strokovno popisano čebelarjenje na Kranjskem. Za odpravo preprek, ki zavirajo razvoj čebelarstva, je postavil v ospredje: »... izobraževanje čebelarjev, čebelarsko šolo in zakonodajo ter vprašanje slovenske čebelarske literature...«. Leta 1781 je napisal predlog, da bi se tudi na Kranjskem uveljavil čebelarski patent iz leta 1775, da bi se ustanovila čebelarska šola in organizirale čebelarske zadruge. Temu poročilu je dodal Pravila za čebelarsko vrtnarsko šolo na Lanšprežu. Našteti rokopisi so shranjeni v Arhivu Republike Slovenije in leta 2017 prevedeni ter objavljeni v knjigi *Čebelarska pisna zapuščina Petra Pavla Glavarja*.

Leta 1776 je prevedel in dopolnil knjižico Antona Janše *Abhandlung vom Schwärmen der Bienen*. To je prva slovenska čebelarska knjiga. Leta 1781 je na graščini Lanšprež ustanovil prvo čebelarsko šolo na Kranjskem in bil njen učitelj. Poučeval je v slovenskem jeziku.

Glavar je umrl 24. januarja 1784 na Lanšprežu in je pokopan v tamkajšnji kapeli.

5. 28. 5. 2016.

Spominska plošča Jožefu Jeriču na cerkvi sv. Nikolaja na Gradišču nad Stično

Jerič Jožef, duhovnik, je rojen 28. februarja 1823 v šentviški fari na Gradišču pri Zatičini. Študiral je gimnazijo in bogoslovje (1844) v Ljubljani. Po posvetitvi v duhovnika je služboval v raznih krajih na Dolenjskem, nazadnje kot župnik v Dobovcu pod Kumom. Po upokojitvi se je preselil v Ljubljano. V Dobovcu se je bavil z umnim kmetovanjem, zlasti s čebelarstvom, bil je vrsto let odbornik Kranjske kmetijske družbe.

Jožef Jerič je bil leta 1873 soustanovitelj kranjskega društva za umno čebelarstvo in do konca leta 1875 njegov podpredsednik. Po odstopu prvega predsednika Emila Rothschütza je bil leta 1876 za predsednika slovenskega društva za umno čebelarstvo izvoljen Jožef Jerič, ki ga je vodil do leta 1884. Odbor kranjskega društva je kranjsko kmetijsko družbo večkrat zaprosil za denarno pomoč novoustanovljenemu društvu in predlagal povečanje sredstev za nakup čebeljih panjev za učitelje in revne kmetovalce. Članarina za članstvo v kranjskem čebelarskem društvu je bila za učitelje in revne kmetovalce polovična. Leta 1876 so na občnem zboru društva sprejeli v slovenskem jeziku napisana dopolnjena pravila Slovenskega društva za umno čebelarstvo.

Jožef Jerič je prevzel urejevanje revije Slovenska čebela po Vatroslavu Holzu, ki je bil urednik prvih šestih števil prvega letnika leta 1873. Od sedme številke leta 1873 do dvanajste številke leta 1882 pa je revijo urejeval Jožef Jerič.

8. 9. 4. 2019.

Spominska plošča Antonu Janši v slovenščini na vhodu v park Augarten na Dunaju

Cesarica Marija Terezija je leta 1769 na Dunaju ustanovila čebelarsko šolo in za prvega čebelarskega učitelja in potovalnega učitelja za čebelarstvo je 6. aprila 1770 imenovala Antona Janšo, preprostega kranjskega mladeniča, ki je na Dunaju obiskoval bakrorezno risarsko šolo. Čebelarska šola je bila v Augartnu, od leta 1775 do 1782 pa na Belvederju. Anton Janša je doma na Breznici na Gorenjskem v Sloveniji, v okolju, kjer je bilo čebelarjenje zelo razvito. Janšev čebelarski nauk temelji na dobrem poznavanju čebel in na znanju gorenjskih čebelarjev. Učil je, da se čebel ne sme moriti, učil je voziti čebele na pašo, ovrigel je nauk, da so troti vodonosci, in učil, da se matica opravi s troti v zraku, kar so poznali kot prvi na svetu že stari gorenjski čebelarji. Čebelaril je v lesenih gorenjskih panjih. Je izumitelj čebelarskih pripomočkov – vrša. Osnova njegovega dobičkonosnega čebelarjenja (nauka) je nadzorovanje rojenja, pomlajevanje družin in da ne mori čebel – kratko, v dobrem ravnanju s čebelami. V nemškem jeziku je napisal dve čebelarski knjigi, ki sta bili večkrat ponatisnjeni in prevedeni v druge jezike ter sta uvrščeni v svetovno klasično čebelarsko literaturo. Čebelarski patent Marije Terezije (1775) je uzakonil Janševa načela čebelarjenja. V dodanem odloku Navodilo za čebelarske mojstre (1775) je na čebelarskih šolah predpisan Janšev čebelarski nauk. Svetovni dan čebel je na rojstni dan Antona Janše, 20. maj.